

अंक दुसरा / जानेवारी २०१२

आपले राज भवन

राज भवनचे अंतर्गत प्रकाशन

‘आपले राज भवन’ ला पहिल्याच वर्षी ‘स्पेशल ज्युरी अवॉर्ड’

दि. ४ नोव्हेंबर २०१० रोजी ‘आपले राज भवन’ च्या पहिल्या अंकाचे प्रकाशन करताना राज्यपाल के. शंकरनारायणन्, राधा शंकरनारायणन्, राज्यपालांचे तत्कालिन सचिव श्रीकांत देशपांडे (उजवीकडे) व सध्या सचिव असलेले विकास चन्द्र रस्तोगी धायाचिनात विस्त आहेत.

राज्यपाल के. शंकरनारायणन् यांच्या प्रेरणेने सुरु झालेल्या ‘आपले राज भवन’ या राज भवन परिवाराच्या अंतर्गत प्रकाशनाला In-house Communication Excellence (ICE) Special Jury Award ने गोरविण्यात आले आहे. १७ जून २०११ रोजी शीलजा नायर फाऊंडेशनने आयोजित केलेल्या एका विशेष कार्यक्रमात ICE Media Awards देण्यात आले.

देशभरातील विविध शासकीय, अशासकीय व कॉर्पोरेट क्षेत्रातील कंपन्यांच्या उत्कृष्ट अंतर्गत प्रकाशनांना हे पुरस्कार दिले जातात.

‘आपले राज भवन’ शिवाय ‘वनराई’ आणि हिंदुस्थान टाइम्सच्या ‘बिटवीन अस’ या अंतर्गत प्रकाशनांना ‘स्पेशल ज्युरी अवॉर्ड’ देण्यात आले.

आमचे प्रेरणास्थान :
मा. श्री. के. शंकरनारायणन्
महाराष्ट्राचे राज्यपाल

मार्गदर्शक :
विकास चन्द्र रस्तोगी
मा. राज्यपालांचे सचिव

संपादक :
उमेश काशीकर
जनसंपर्क अधिकारी

कला निर्मिती :
शैलेश साऊतकर
सर. जे. जे. इन्स्टिट्यूट
ऑफ अप्लाईड आर्ट

संपादन सहाय्य :
जयेश ठाकूर

आतील छायाचिनी :
पराग फोटोज्

मुख्य पृष्ठावरील छायाचित्र :
प्रशांत नाकवे

अनुक्रमणिका

* मनोगत	-	१
* Foreword	- Governor	१
* Glimpses of the year 2011	-	५
* Raj Bhavan - More than Governor's Residence	- P. K. Ravindranath	८३
* उत्तम प्रशासनासाठी पुसालेखागाराची जोड हवी	- अर्थोक्त खाते	८५
* Chancellor's Role in Perspective	-	८८
* Diplomacy	-	९१
* डॉ. पी. सी. अलंकडांडर	-	९३
महाराष्ट्राच्या परंपरेला शोभणारा राज्यपाल	- शोभितावाचेतनां	९३
HE set highest standards of integrity	- Sudhakar Dharmadhikari	९५
अलंकडांडर यांची कीनुकाची याप	- इनाम व्यापेक्ष	९६
* दरवार हॉल : शतकपूर्ती इतिहासाच्या एका मूळ साक्षीदाराची	- उमेश काशीकर	९९
* Flashback into Pre-Independence Era	-	१०१
* राज भवन नागपूर येथोल जेव-विविधता उद्यान प्रकल्पाचे लोकार्पण	-	१०२
* २०११ साली नाज भवनात पडली दोन बास्तूची भर	-	१०३
* Tree Plantation Campaign in Pune Raj Bhavan	-	१०५
* मी अनुभवलेले राज भवन	- अमेत विट्के	१०८
* एक खनत	- भासीम विपाठे	१११
* नवाच अली यावर जंग - एक सुहद व्यक्तिमत्त्व	- भासीम विपाठे	११२
* राज भवन पैन्हालीतील लज्जतदार आठवणी	- विलेश सांकेतिक खडे	११३
* What Raj Bhavan rests on	- Dr. Dhananjay Ravat	११४
* दहावी व बारावी उर्जीण विद्यार्थ्यांचा कीनुक सोहळा	-	११५
* आरोग्यम् धनसंपदा	-	११६
* ब्रह्मकुमारीनी दिला तणावरहित जीवनाचा मंत्र	-	११७
* सायबर गुन्हे जनजागृतीतील कार्यशाळा	-	११८
* राज भवन येथे वारली चिक्रकला, ओरोगामी कार्यशाळा	-	११९
* उत्तम व स्पर्धा	-	१२०
* द्विपोत्त्व २०११	-	१२१
* कलेतून आत्मनिर्भरसेकडे	- सोयांती विभाषण काढणे	१२१
* कविता	-	१२३
* मान्यवरांच्या शुभेच्छा	-	१२५

आपले राज भवन साठी लेख पाठविण्याचा पत्ता : जन संपर्क कार्यालय, राज भवन, वाळकेश्वर रोड, मलवार हिल, मुंबई - ४०० ०३९
दूरध्वनी : ०२२ - २३६७ ००९८, ई-मेल : prokashikar@gmail.com

‘आपले राज भवन’ चा दुसरा अंक आपल्या हाती देताना आनंद होत आहे. पहिला अंक उत्साहाच्या शिदोरीवर निघतो, परंतु दुसरा अंक तयार करण्यासाठी केवळ उत्साह असणे पुरेसे नसते. त्याला लोकाश्रय, लोकांचा प्रतिसाद मिळणे आवश्यक असते, या बाबतीत ‘आपले राज भवन’ खरोखरीच भाग्यवान ठरले आहे. अनेक कर्मचारी, अधिकाऱ्यांनी व त्यांच्या कुटुंबियांनी या उपक्रमाचे मनःपूर्वक स्वागत केले. महत्वाचे म्हणजे अनेक माझी अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना ‘आपले राज भवन’ मुळे राजभवन परिवाराशी पुन्हा एकदा जोडले गेल्याचा आनंद झाला, आणि ही ‘आपले राज भवन’ ची उपलब्धी आहे असे वाटते. यास्तव प्रस्तुत अंकामध्ये राज भवन बाहेरील गणमान्य व्यक्तींच्या लेखांनादेखिल स्थान देण्यात आले आहे.

राज भवन ही लोकशाहीतील एक अतिशय महत्वाची संस्था आहे. अनेक लोकांचा या संस्थेशी प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष संबंध येतो. अनेक लोकांकडे राज्यपालांसंबंधी तसेच राज भवनसंबंधी आठवणी आहेत व त्या लोकांपुढे याव्यात अशी त्यांची व ‘आपले राज भवन’ ची इच्छा आहे. हे सर्वच लोक राज भवन परिवाराचेच शुभचिंतक आहेत, आणि म्हणून ‘आपले राज भवन’ हे अंतर्गत प्रकाशन असले तरीही त्याचे व्यासपीठ या सर्वांकरिता खुले आहे.

शाश्वत मूल्य : विद्यमान राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांच्या मार्गदर्शनाखाली राज भवन येथे ‘पुरामिलेख कक्ष’ सुरु करण्यात आला आहे. पुरामिलेख संकलन व जतनाचे कार्य यापुर्वीच सुरु झाले आहे. यानिमित्ताने राज्यपाल कार्यालयातील प्रत्येकजण अभिलेखांच्या जतनावददुल जागरुक झाला आहे ही समाधानाची बाब आहे. याच भावनेने प्रेरित होऊन ‘आपले राज भवन’ च्या अंकाला काही ‘शाश्वत मूल्य’ असावे असे बाटले. त्यामुळे प्रस्तुत अंकाच्या पहिल्या भागात गेल्या वर्षभरात राज भवन येथे घडलेल्या तसेच राज्यपालांसंबंधित नियडक महत्वपूर्ण घटनांना छायाचित्रांसह प्रसिद्धी देण्यात आली आहे. हेतु असा की, भविष्यात ‘आपले राज भवन’ चा अंक सुलभ सदर्भग्रीथ ठरावा.

स्वागत व निरोप : सन २०११ या वर्षांच्या सुरुवातीलाच राज्यपालांचे सचिव श्रीकांत देशपांडे वित्त विभाग, मंत्रालय येथे सचिव (लेखा व कोषागरे) या पदावर बदलून गेले. त्यांचे ऐवजी राज्यपालांचे सहसचिव असलेले विकास चंद्र रस्तोगी राज्यपालांचे सचिव झाले. अकोल्याचे जिल्हाधिकारी असलेले मुथुकृष्णन् शंकरनारायणन् यांनी राज्यपालांचे उपसचिव (वैधानिक विकास मंडळ) या पदाचा कायम्भार स्वीकारला. यावर्षी राज्यपालांचे परिवार प्रबंधक फिलीप फर्नांडिस राज भवनातील आपल्या ३८ वर्षांच्या प्रदीर्घ सेवेनंतर निवृत झाले. त्यांचे ऐवजी वसंत साळुके यांची परिवार प्रबंधक या पदावर नियुक्ती झाली.

राज भवन परिवारातील जुने सहकारी रमेश भोई, दफतरी व शिवराज कांबळे, दूरध्वनी चालक हे नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत झाले.

श्रद्धांजली : सर्वाधिक काळ राज्यपाल पदावर असलेले डॉ. पी. सी. अलेक्झांडर यांचे निधन सर्व राज भवन परिवाराला चटका लावून गेले. यानिमित्ताने राज भवनच्या आजी व माझी अधिकाऱ्यांनी डॉ. अलेक्झांडर यांच्या समृद्धीला आपल्या आठवणीतून उजाळा दिला आहे.

या अंकाचे काम शेवटच्या टप्प्यात असतानाच दि. ९ डिसेंबर रोजी राज्यपालांचे माझी सहसचिव (शिक्षण) के. सी. नैन यांचे निधन झाल्याची दुःखद बातमी आली. कर्तव्यकठोर, शिस्तप्रिय व कार्याप्रती समर्पित असलेल्या नैन यांनी आपल्या कार्यशैलीचा ठसा राज भवनातील आपल्या कार्यकाळात उमटवला. या ज्येष्ठ, कर्तव्यदक्ष अधिकाऱ्याला राज भवन परिवारातर्फे भावपूर्ण श्रद्धांजली.

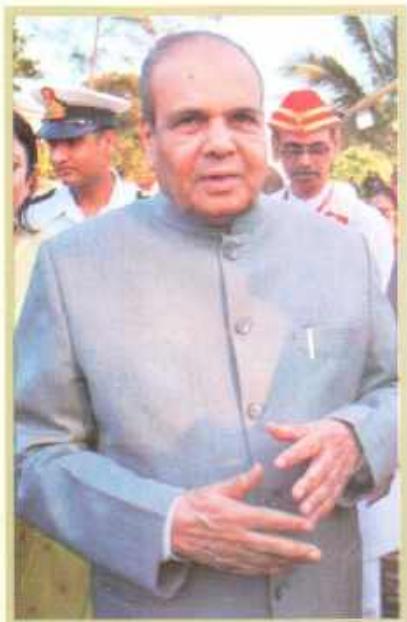
गत वर्षभरात श्याम छजलानी, केरण्या बगाडे, प्रकाश सोनवणे, श्याम कदम, परिवारिका मनिषा आगासकर, विलास महागांवकर, मनोहर शेलार व विकास काकडे या परिवार सदस्यांनादेखिल आकस्मिक देवाळा झाली. या सर्व दिवंगत सदस्यांना ‘आपले राज भवन’ परिवारातर्फे भावपूर्ण श्रद्धांजली.

आभार : ‘आपले राज भवन’ च्या निर्मीतीत अनेक लोकांचा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहभाग राहिला आहे. विशेषत: सर जे. जे. इन्स्टिट्यूट आफ अप्लाईड आर्ट्सचे अधिष्ठाता गो. गो. बाघमारे यांच्या कृतज्ञतापूर्वक उल्लेख करणे आवश्यक वाटते. त्यांनी या नियतकालिकाच्या कला निर्मीतीसाठी संपूर्ण सहकार्य केले. या सर्वाप्रती परिवारातर्फे कृतज्ञता आणि आभार व्यक्त करीत सर्व वाचकांना नववर्षाच्या हार्दीक शुभेच्छा देत आहोत.

★ ★ ★

Foreword...

K. Sankaranarayanan

I am indeed delighted that 'Aapple Raj Bhavan', our in-house publication has stepped into its second year. Many people, both within and outside the organization have welcomed the initiative. I wish and hope that the magazine will be sustained with dedication and commitment.

I am glad that an attempt has been made starting from this issue, to document important events that took place in the year 2011.

This was a busy year for me and I thought I should share some of my reflections with the readers.

It is almost two years since I came to Maharashtra as Governor. I must say, it has been a great learning experience for me. Maharashtra was my fifth State as Governor, having already served in Nagaland, Assam, Arunachal Pradesh and Jharkhand since February 2007.

On October 8, 2011, I was appointed as Governor of Goa, the State going to polls in the next few months. My sixth State as Governor!

The 'Raj Bhavan' represents the highest authority in the State. People of the State have naturally great expectations from the institution of Governor. I have always been encouraging all officers and staff through my interactions to provide the best and efficient service to the people approaching the Governor for their grievances. Let courtesy, promptness and efficiency be the motto of our organization.

As Constitutional Head of the scheme of Statutory Development Board, I could do justice to the backward regions of the State by ensuring equitable allocation of funds through the budget in March 2011. I also appointed an Expert Committee under eminent economist Dr Vijay Kelkar to assess the levels of development of each region using a fresh set of indicators. The Committee has subject experts from various areas as its members. During my visit to Pune, I met Dr Kelkar and other members of the Committee and exchanged ideas on developmental issues. I had a very informative discussion with expert members of the Vidarbha Development Board when they presented to me well-researched reports on malnutrition, tribal education and other subjects.

In my capacity as Chancellor of Universities in the State, I have so far appointed Vice Chancellors to 15 universities. This must be a record in itself. I can

draw satisfaction from the fact that most of the Vice Chancellors have justified their selection through excellent work. I also addressed some of the concerns of Vice Chancellors during the meeting of Joint Board of Vice Chancellors held in Pune and which was attended by the Chief Minister, the Deputy Chief Minister and the Minister for Higher & Technical Education.

In the year 2011, I met, apart from political delegations, more than a dozen Heads of State and Heads of Government visiting Mumbai. I must mention here that nations of the world have great expectations from Maharashtra and they are keen to develop partnership with the State in many areas.

I also visited many districts of the State. These visits provided me the first-hand opportunity to understand the problems of the people and the regions.

As per the instructions of the President of India, a Tribal Cell is being set up at Raj Bhavan shortly. The purpose of this Cell is to monitor the progress of implementation of various programmes for the welfare of tribals.

I am glad that my dream project, the Bio-diversity Park at Raj Bhavan in Nagpur has been commissioned in December 2011. I will have satisfaction that I could do my bit for the protection and preservation of nature and its biodiversity.

I will be failing in my duty if I do not acknowledge the involvement and support of the staff of Raj Bhavan led by Secretary Vikas Chandra Rastogi in all my endeavours.

I appeal and I urge the members of Raj Bhavan family to always remain alive to the concerns of the people who have great expectations from the Governor's Office. I wish to assure them that I am always open to hear from them. And I welcome criticism also.

'Aaple Raj Bhavan' has provided us an excellent platform to interact and share our ideas to take our institution forward. I wish the publication success.

- **K. Sankaranarayanan**
Governor of Maharashtra

Glimpses of the year 2011

Governor K. Sankaranarayanan administers Oath of Office and secrecy to newly appointed Chief Minister of Maharashtra Prithviraj Chavan at Raj Bhavan, Mumbai on 11 Nov 2010.

Swearing in the newly appointed Deputy Chief Minister Ajit Pawar

Governor jovially plants a rose under the headgear of a young Roller Skater on the occasion of Children's Day at Raj Bhavan on 14 Nov 2010

Governor K Sankaranarayanan and Radha Sankaranarayanan receive the Hereditary Prince of Liechtenstein Prince Alois and Princess Sophie at Raj Bhavan, Mumbai on 18 Nov 2010

Governor accompanied by Radha Sankaranarayanan visits the temple of Sai Baba at Shirdi,
Dist Ahmednagar on 26 Nov 2010

Governor Sankaranarayanan with French President Nicholas Sarkozy at a function to pay tribute to the victims of the Mumbai Terror attacks at Hotel Oberoi, Mumbai on 7 Dec 2010

Governor makes his contribution to the Flag Fund on the occasion of the Armed Forces Flag Day at Darbar Hall, Raj Bhavan, Mumbai on 14 Dec 2010

↑ Governor accompanied by Radha Sankaranarayanan arrive at the Raj Bhavan helipad lawn for the 'Santa Yatra' organized by Asianet News Channel on 20 Dec 2010

Children of Raj Bhavan Complex dance with Santa Claus at the 'Santa Yatra'

President of the Lower House of the Mexican Congress (Camara de Diputados) Porfirio Munoz Ledo meets the Governor at Raj Bhavan, Mumbai on 21 Dec 2010

Governor receives the President of India Pratibha Patil at the Chhatrapati Shivaji International Airport, Mumbai on 22 Dec 2010. The President launched the Centenary Celebrations of the Central Bank of India and Golden Jubilee of Kohinoor Group during her visit

Governor K. Sankranarayanan confers D.Litt. on the Speaker of Lok Sabha Meira Kumar at the 60th Convocation of the SNDT Women's University, Mumbai on 4 Jan 2011

Governor sees off the Prime Minister of India Dr Manmohan Singh at CSI Airport, Mumbai on 7 Jan 2011. The Prime Minister presided over the Infosys Prize distribution ceremony and commissioned the newly built re-processing plant at the Bhabha Atomic Research Centre (BARC), Tarapur during his visit

Governor K. Sankaranarayanan presents the prestigious Roopdhar award of the Bombay Art Society to renowned artist Jehangir Sabavala at the 119th Annual Art Exhibition of the Society in Mumbai on 17 Jan 2011. Sabavala passed away on 2 Sept 2011

Governor presents the Sri Chandrasekarendra Saraswati National Eminence Award to Bharat Ratna Lata Mangeshkar and Yoga Guru Baba Ramdev in Mumbai on 22 Jan 2011

Republic Day 2011

Governor unfurls the National Flag, addresses the gathering and inspects the parade on the occasion of Republic Day at Shivaji Park, Mumbai on 26 Jan 2011

Governor K. Sankaranarayanan and Radha Sankaranarayanan with Minister for Public Works and Tourism Chhagan Bhujbal, Minister for Protocol Suresh Shetty and Chief Minister Prithviraj Chavan at the AT HOME Reception hosted by the Governor on the lawns of Raj Bhavan, Mumbai on 26 Jan 2011

Minister for Protocol Suresh Shetty, Chief Minister Prithviraj Chavan, Director of Aditya Birla Group Rajashree Birla and the Governor at the AT HOME Reception

Governor with Musician Anu Malik (to the Governor's left) and others at the AT HOME Reception

Governor with renowned Voice artist Ameen Sayani (of *Binaka Gitamala* fame)
at the AT HOME Reception

Governor with veteran actress Sulochana at the AT HOME Reception

Governor with former Comptroller of Raj Bhavan J. J. Sankhe and former Joint Secretary to the Governor K. C. Naiman (left) at the AT HOME Reception

Governor K. Sankaranarayanan presents the award for Social Leadership to well-known social activist Anna Hazare at the 21st World Congress on Total Quality in Mumbai on 28 Jan 2011.
Chairman of the awards jury Chief Justice of India (retd) P N Bhagwati (centre) is also seen

Governor K. Sankaranarayanan visits Mani Bhavan (Gandhi Sangralaya) on the occasion of the 63rd Death Anniversary of Mahatma Gandhi on 30 Jan 2011

Winner of the Prime Minister's Baton Cadet Devika Tadwalkar shows the trophies and medals won by the Maharashtra contingent of NCC at the Republic Day Camp held in New Delhi to the Governor and Radha Sankaranarayanan at the Reception hosted by the Governor for the NCC cadets at Raj Bhavan, Mumbai on 1 Feb 2011

Governor furnishes personal information to a census enumerator from Brihanmumbai Municipal Corporation at Raj Bhavan on 9 Feb 2011. Radha Sankaranarayanan and Manisha Mhaiskar, Additional Municipal Commissioner are also seen. The event marked the beginning of the 2011 Census in the State

Governor confers the Honorary D.Litt. on renowned playback singer Asha Bhosale at the 17th Convocation of Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University at Nashik on 1 March 2011

Governor K. Sankaranarayanan confers the Honorary D.Litt. on Deputy Chairman of the Planning Commission of India Dr. Montek Singh Ahluwalia at the 13th Convocation of the Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded on 4 March 2011

Governor K. Sankaranarayanan, Dr. Montek Singh Ahluwalia and Ishar Judge Ahluwalia (extreme left) during their visit to the Sachkhand Gurudwara in Nanded on 4 March 2011

Governor administers a polio dose to a child at the launching of the 'Pulse Polio Eradication Campaign' organised by the Aditya Vikram Birla Group at Raj Bhavan, Mumbai on 12 Mar 2011. Radha Sankaranarayanan, Rajashree Birla and Director of Rotary International Ashok Mahajan were present on the occasion

Radha Sankaranarayanan gives a polio dose to a child at the 'Pulse Polio Eradication Campaign'

The Governor addresses joint session of the Maharashtra State Legislature at Vidhan Bhavan, Mumbai on 14 March 2011.
Speaker Dilip Walse-Patil (L) and Chairman of the Legislative Council Shivajirao Deshmukh (R) are also seen

Governor presents Indian Merchants' Chamber's Juran Quality Medal to Mahindra & Mahindra Group CMD Anand Mahindra in Mumbai on 16 March 2011

Governor meets Union Finance Minister Pranab Mukherjee at Raj Bhavan on 27 March 2011

Glimpses of the reception in honour of the World Cup winning Indian Cricket Team

President of India Pratibha Patil hosted a high tea in honour of the victorious Indian Cricket team led by Mahendra Singh Dhoni that won the ICC World Cup in the finals played against Sri Lanka the previous day at Raj Bhavan, Mumbai on 3 April 2011. Seen from left to right are Maharashtra Chief Minister Prithviraj Chavan, Governor K Sankaranarayanan, President Pratibha Patil, Devisingh Shekhawat, Radha Sankaranarayanan and Union Agriculture Minister Sharad Pawar

Governor welcomes Sachin Tendulkar

Embracing S. Sreesanth

Governor and Radha Sankaranarayanan with captain Mahendra Singh Dhoni

Greeting Yuvraj Singh

Governor takes a round of the exhibition 'Treasurers of Ancient China' jointly organized by the Archaeological Survey of India and the State Administration of Cultural Heritage and Art Exhibitions, China at Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalaya, Mumbai on 7 April 2011

Governor makes his donation to the Flag Fund for Fire Service personnel at the Concluding function of the Fire Service Week organised by the Directorate of Maharashtra Fire Services at Cross Maidan, Mumbai on 20 April 2011. Chief Fire Advisor to the Government Milind Deshmukh is also seen

Governor K. Sankaranarayanan welcomes Peter Ramsauer, Federal Minister of Transport, Building and Urban Development of Republic of Germany at Raj Bhavan, Mumbai on 20 April 2011.

Governor at the inauguration of event 'I For Afrika' a business conclave of India and African countries organised by Indo-African Chamber of Commerce & Industries in Mumbai on 28 April 2011. Vice President of Kenya Stephen Musyoka was also present.

Governor honours twenty-six Police Patils in the State for their role in maintaining peace and rule of law in villages at a State function held at Raj Bhavan Mumbai on 29 April 2011

Dr Ossur Skarphedinsson, Minister of Foreign Affairs of Iceland
meets the Governor at Raj Bhavan Mumbai on 30 April 2011

Governor of Maharashtra K. Sankaranarayanan presented the Seva Bharati Puraskar to the Dharmadhikari of Shree Kshetra Dharmashthal Padma Bhushan Dr. D. Veerendra Heggade for his contribution to nation building through social service. The award was presented on the occasion of the Silver Jubilee celebrations of Seva Bharati at Shrimukhananda Hall in Mumbai on Saturday (30 April 2011).

Governor felicitates well known film personality Ms Tabu on being awarded Padmashree at a function organised by the Vasantrao Naik Rural Development and Agricultural Research Foundation at Raj Bhavan, Mumbai on 1 May 2011

Governor unfurls the National Flag and takes salute at the State function on the occasion of Maharashtra Day at Shivaji Park, Dadar, Mumbai on 1 May 2011

Governor with Chief Minister Prithviraj Chavan and Minister for Protocol Suresh Shetty at Maharashtra Day celebrations at Shivaji Park, Dadar, Mumbai on 1 May 2011

Governor poses for photograph with Milan Stech, Senate President of the Czech Republic at the sunset point of Raj Bhavan after their meeting on 12 May 2011

Governor gives the 'Anti-Terrorism Day Pledge' to the staff and officers of Raj Bhavan on the occasion of the death anniversary of former Prime Minister of India the late Shri Rajiv Gandhi on 21 May 2011

Slovenian Prime Minister Borut Pahor interacts with Maharashtra Governor K. Sankaranarayanan at Raj Bhavan, Mumbai on 13 June 2011

Governor K. Sankaranarayanan presents President's Police Medal for Gallantry to the mother of Police Constable the late Shrinivas Yellayya Dandikwar, Smt Kamla Bai Dandikwar at an 'Investiture Ceremony' held at Raj Bhavan, Mumbai on 27 June 2011

Governor receives Prime Minister of New Zealand **John Philip Key** at Raj Bhavan
Mumbai on 29 June 2011

Governor receives the Prime Minister of India **Dr Manmohan Singh** at CSI Airport, Mumbai.
The Prime Minister visited the Saifee Hospital and JJ Hospital to enquire about the injured
victims of the near simultaneous explosions that rocked Mumbai on 13 July 2011

Governor meets the Deputy Foreign Minister of Economic Affairs of the Islamic Republic of Iran Seyed Mir Mansour Burghei at Raj Bhavan, Mumbai on 31 July 2011

Governor hoists the National Flag at the Council Hall in Pune on the occasion of 65th Independence Day on 15th August 2011

Interacting with former Union Minister Dr. Mohan Dharia at the AT HOME Reception at Raj Bhavan in Pune on 15 August 2011

Governor with Chancellor of Symbiosis University S. B. Mujumdar (right) and others at the AT HOME Reception in Pune

Governor attends a Roza Iftaar party hosted by Chief Minister Prithviraj Chavan at the Haj House in Mumbai on 19 Aug 2011. Union Minister of State for Communication Milind Deora, Maharashtra Minister for Waqf Nasim Khan (standing behind Governor), former Minister Anees Ahmed (to the Governor's right) were also present on the occasion

Governor Sankaranarayanan felicitating legendary portrait artist Vasant Anantrao (V.A.) Mali on the latter's 101st birthday at Coomarswami Hall of Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalaya in Mumbai on 22 August. The felicitation was organised by the Bombay Art Society and the Art Society of India. Shri Mali passed away on 8th October 2011

Governor visits Baba Amte's 'Anandwan' and witnesses a cultural programme presented by the physically challenged children of Anandwan on 28 Aug 2011. Dr Vikas Amte accompanied the Governor during the visit

Governor K. Sankaranarayanan accompanied by Radha Sankaranarayanan visits Mumbai's famous Ganeshotsav Mandal, 'Lalbaug Cha Raja' and offers prayers to the Raja on 2 Sept 2011 during Ganeshotsav

Governor of Maharashtra K. Sankaranarayanan took additional charge as Governor of Goa at Raj Bhavan, Goa on 8 Sept 2011. Chief Justice of the Bombay High Court Justice Mohit Shah administered the oath of office to the Governor

Governor receives the Vice President of India Mohammed Hamid Ansari at the CSI airport in Mumbai on 23 Sept 2011. The Vice President delivered the Yusuf Meherally Memorial Lecture on the occasion of the Golden Jubilee Celebrations of Yusuf Meherally Centre at the Convocation Hall of the University of Mumbai

A high level business delegation from Pakistan led by Pakistan's Federal Minister of Commerce Makhdoom Amin Fahim meets the Governor at Raj Bhavan on 26 Sept 2011.

Governor visits the Diksha-Bhoomi at Nagpur and lights a candle in front of the idol of Gautam Buddha on 27 Sept 2011

Governor and Chief Minister Prithviraj Chavan receive the Prime Minister of India Dr Manmohan Singh at CSI Airport, Mumbai on 1 Oct 2011. The Prime Minister accompanied by the Governor attended the Valedictory function of the Golden Jubilee Celebrations of the Shipping Corporation of India at Shantmukhananda Hall and thereafter attended the Silver Jubilee Celebrations of Mohan Dharia's 'Vanarai' in Pune

Governor accompanied by the President of the Socialist Republic of Vietnam Truong Tan Sang enter the Banquet Hall for a dinner hosted by the Governor at Raj Bhavan, Mumbai on 13 Oct 2011

जिवेत् शरदः शतम्

मा. राज्यपालांचा ७९ वा वाढदिवस

राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांच्या वाढदिवसानिमित्त त्यांचे अभिष्ठाचित्तन करताना मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण दिसत आहेत

वाढदिवसाच्या शुभेच्छा देताना खासदार समीर भुजबळ, सार्वजनिक चांधकाम मंत्री छगन भुजबळ व आमदार पंकज भुजबळ

विधानसभा अध्यक्ष दिलोप वळसे-पाटील राज्यपालांना वाढदिवसाच्या शुभेच्छा देताना

विधान परिषदेचे उपसभापती वसंत दावखरे राज्यपालांना वाढदिवसाच्या शुभेच्छा देताना

राज भवन परियारातफे राज्यपालांचे अभिष्ठाचित्तन करताना राज्यपालांचे सचिव विकास चन्द्र रस्तोगी व उपसचिव एम. शंकरनारायणन् छायाचित्रात दिसत आहेत

Governor receives President of India Pratibha Patil at CSI Airport, Mumbai on 16 Oct 2011. Speaker of the Maharashtra Legislative Assembly Dilip Walse-Patil is also seen in the picture.

Minister of State for External Affairs and Human Resource Development E Ahamed during a courtesy visit to the Governor at Raj Bhavan, Mumbai on 16 Oct 2011

President Pratibha Patil, Governor Sankaranarayanan, Chief Minister Prithviraj Chavan and other dignitaries at the inauguration of the Platinum Jubilee Celebrations of the Maharashtra State Legislature at Vidhan Bhavan, Mumbai on 18 Oct 2011

President Pratibha Patil and the Governor release a commemorative volume on the occasion of the Platinum Jubilee Celebrations of the Maharashtra Legislature at Vidhan Bhavan, Mumbai

Swedish Foreign Minister Carl Bildt and Governor Sankaranarayanan are all smiles while emerging out after their meeting at Raj Bhavan on 19 Oct 2011. Honorary Consul of Sweden and Chairman of Wockhardt Habil Khorakiwala is also seen

Polish Deputy Minister of Economy Rafal Baniak meets Governor K. Sankaranarayanan at Raj Bhavan, Mumbai on 9 Nov 2011

Kerala Chief Minister Oommen Chandy and Maharashtra Governor K. Sankaranarayanan arrive for an interaction with members of the Malayalam press in Mumbai at Raj Bhavan on 14 Nov 2011

Maharashtra Governor K. Sankaranarayanan and Turkish Minister of Economy Zafer Caglayan (holding a child) pose for a photograph with Turkish folk artists and officials after the inauguration of Turkey's first and biggest products exhibition 'Expo Turkey' in Mumbai on 16 Nov 2011

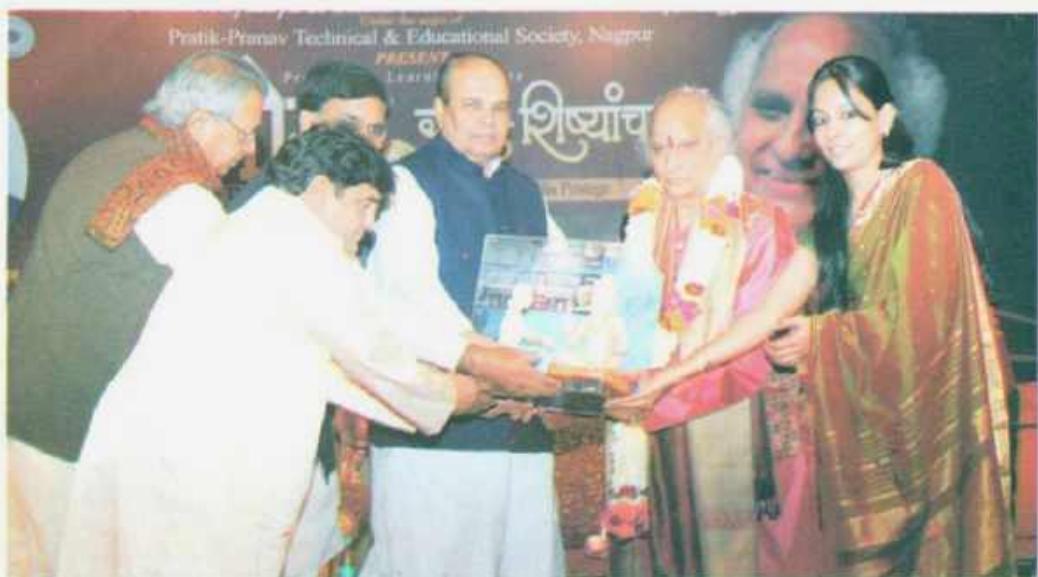
Governor K. Sankaranarayana interacts with IPS probationers from Maharashtra Cadre at Raj Bhavan, Mumbai on 25 Nov 2011

Governor Sankaranarayanan stands in silence after paying his tribute to the police martyrs on the 3rd anniversary of the Mumbai terror attacks at the Martyrs' Memorial at Police Gymkhana, Mumbai on 26 Nov 2011

Governor K. Sankaranarayanan confers the 'Sri Shanmukhananda National Eminence Award' in Fine Arts on Kathak dance guru Pandit Birju Maharaj at a function held in Mumbai on 3 December 2011. Jayendra Saraswati, the Sankaracharya of Kanchi Kamakoti Peetham was present on the occasion.

Governor joins disciples of Pt Jasraj in felicitating him at a function 'Gaurav Guru Shishyancha' organized by the Thakre Mahavidyalaya at Vasantrao Deshpande Sabhagriha, Nagpur on 11 Dec 2011

Governor of Goa and Maharashtra K. Sankaranarayanan presents the 'Gomant Vibhushan Award' to renowned Architect Charles Correa at Kala Academy, Panaji, Goa on 18 Dec 2011. Chief Minister of Goa Digambar Kamat (to Governor's left) is also seen

Governor K Sankaranarayanan presents the Saint Shree Jnaneswara World Peace Prize instituted by the Maharashtra Institute of Technology to a representative of the BAPs Swaminarayan Sanstha at MIT campus in Pune on 30 Dec 2011. From Left to Right: Rahul Karad, Dr Raghunath Mashelkar, Dr Vishwanath Karad, Dr Mohan Dharia (standing behind) and Dr Vijay Bhatkar

Raj Bhavan – More than Governor's Residence

- P. K. Ravindranath

Time was when daily newspapers carried prominently a brief daily bulletin of Raj Bhavan activities. It detailed the functions of the Governor for the previous day, alongwith a list of his visitors for the day.

That provided me my first entry to the magnificent colonial heritage structure a little before we became a Republic – 1949 to be precise. I wrote a formal letter to His Excellency, asking for an appointment. Prompt came a reply giving me a date. The next day morning 'The Times of India' carried the Raj Bhavan bulletin mentioning my name as one distinguished visitors the Governor had met the previous day.

P. K. Ravindranath (right) with Governor K. Sankaranarayanan

It conferred on me a celebrity status among my group of jobless youngsters, long before the Page 3 phenomenon became respectable in Mumbai's newspapers. Raja Maharaj Singh was gracious enough to ask his aides to show me around the gardens and the premises.

It took more than two decades to get an invitation from the Governor himself to meet him the next day. The Governor, scholar and diplomat par excellence Nawab Ali Yavar Jung graciously invited me to have breakfast with him the next morning. I arrived in time and found the dining table groaning with a variety of dishes in right royal Hyderabadi style. At the end of the breakfast, His Excellency asked me "Tea or Coffee?" "Tea", I said.

He said, "No. Try our Coffee. It's home grown, roasted and ground. You will

like it." I acquiesced, even though my stomach would protest vehemently later, ruined as had been my digestive system by years of strenuous night shifts in newspaper offices.

That was in May 1971. The taste of that Nawabi coffee still lingers in my mouth.

Governor Nawab Ali Yavar Jung (right) and Zehra Ali Yavar Jung (second from left) with H. H. Prince Aga Khan, Imam of Ismaili Shia Islam and his wife Princess Salimah Aga Khan at Raj Bhavan on 19 Nov 1973.

After years of a hectic life as a diplomat and academician, Ali Yavar Jung found his governorship a laid-back job. "I am a glorified hotel keeper here," he said. "Go to the airport, pick up State guests, bring them here and deposit them in our guest houses," he told me.

There were four guest-houses, one of them exclusively reserved for the Prime Minister, Jawaharlal Nehru, who was exuberantly fond of it.

Since then, I have been a frequent visitor to Raj Bhavan, for professional reasons. All except one, where C. Subramanyam released my biography of Sharad Pawar, then Defence Minister, in July 1992. He read the book with great interest and extolled a few chapters from it that appealed to him as a Gandhian. I felt a little guilty soon after, when he was recalled, much before his tenure ended.

My visits to Raj Bhavan became more frequent in the late 1990s and early 2000s

when another scholar-diplomat statesman Dr P. C. Alexander became the Governor. His wife Ackama Alexander wrote two books on Raj Bhavan, Mumbai.

Later the Governor, Dr Alexander called me up and gave me a heap of his articles published in "The Week" during the interregnum between the Governorship of Tamil Nadu and Maharashtra.

"See what you can do with these to compile a book," he said. He also entrusted me with the task of finding a publisher.

He called up a week later to tell me that he had found the publisher – Dr Shantilal Somaiya.

"The Perils of Democracy" turned out to be a useful book, recording Dr Alexander's views on a wide variety of issues of national interest all of which sound highly relevant, two decades after they were first published.

The book covered every national and international issue that came to Dr Alexander's attention during his tenure at the UN, UNCTAD and GATT and as Secretary to the Government of India and later as Principal Secretary to the Prime Minister. It is a book worthy of study for post-graduate studies in Political Science. I often wonder why Dr Somaiya did not get it prescribed by the Mumbai University.

Later Dr Alexander released my book "A Slice of Life" at the Shanmukhananda Hall.

There is a serenity and tranquility about life in Mumbai's Raj Bhavan, which I have never found in any other gubernatorial residence in the country. That is reflected in the politics of the State, which has rarely even been turbulent, except for a brief period in the 1980s. Even that was handled in a superb manner by the then Governor. Or was it always the sagacity and maturity of the chosen incumbents that had helped hold a fine balance between the incongruous elements that comprise the political spectrum of the State?

(Ravindranath has been a journalist in Mumbai for almost six decades. He has also been Press Advisor to the Chief Minister of Maharashtra and Director (Publications), Nehru Centre)

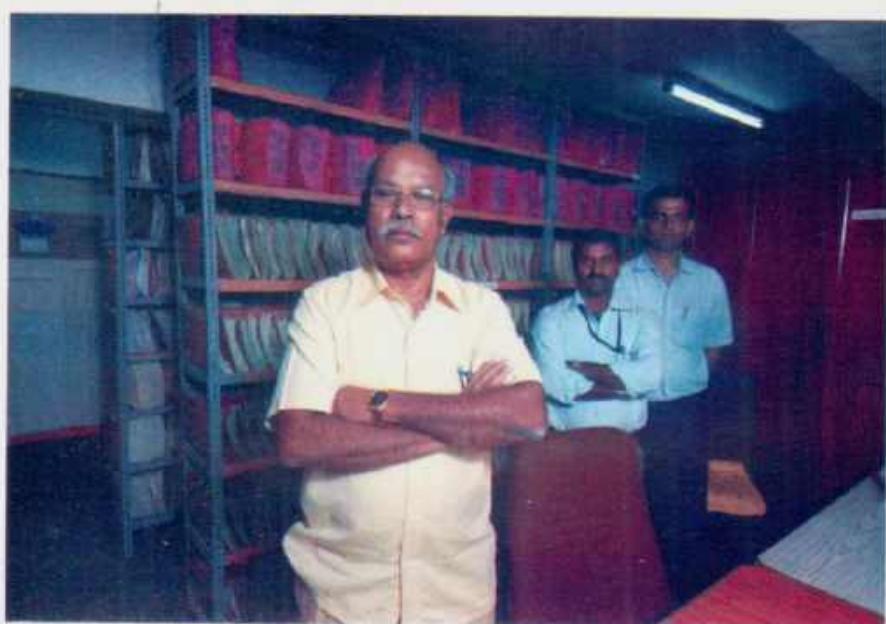
उत्तम प्रशासनासाठी पुरालेखवागाराची जोड हवी

- अशोक खराडे

शासनाच्या कारभारात दुसरखाना किंवा पुरालेखवागार हे महत्त्वाचे अंग आहे. शासनकल्याना नर त्याचा उपयोग होत असतोच, परंतु इतिहास-संशोधन कांकिरिताही ते संशोधन सामग्रीचे भाडार असते. राष्ट्राचे पेतिहासिक काढार्टील जीवन, समाज पद्धती, आर्थिक व्यवहार, औद्योगिक उत्क्रांती, समाजस्वास्थ्य, शिक्षण, इत्यादी अनेकविध विषयांचा उद्दापोह दुसरखान्यातील कागदांतोत पाहावयास मिळतो.

शासनाच्या खाल्यात एखादी योजना आखली गेली की ती योजना शेवटास जाईपवैत जो कागदसंभार निर्माण होतो त्याला अभिलेख (रेकॉर्ड) ही गंडा आहे.

अभिलेख म्हणजे इतिहासाचा प्रथम दर्जाचा साक्षीदार, प्रशासनिक, साजनीतिक, आर्थिक व शैक्षणिक अशा कोणत्याही प्रकारचे लेखन करावयाचे झाल्यास प्रथम रेकॉर्डची म्हणजेच अभिलेखाची साक्ष काढावी लागते. अभिलेखच जर जतन करून ठेवला नाही तर परिपूर्ण असा इतिहास लिहिता येणे शक्य नाही.

राजभवन पुराभिलेख कक्षातील मुख्य संशोधन अधिकारी अशोक खराडे आपले महाकारी हेमत येगांवी व यशराज गोधी यांचेसमवेत

जुनी कागदपत्रे ही केवळ इतिहास लिलियासाठीच उपयुक्त असतात असे नव्हे तर अभिलेखाचे मुळ्य कार्य म्हणजे मागील संदर्भ पूरविणे. प्रशासनासमोर वेळोवेळी येणाऱ्या प्रश्नांवर पूर्वीच्या पार्श्वभूमीची कल्पना नसताना निर्णय घेणे म्हणजे वाळूचे घर बोधण्यासारखेच आहे, आणि म्हणूनच त्यासाठी घडलेल्या घटनाची कागदपत्रे आवश्यक असतात. ती कागदपत्रे पुढील योजना आखताना प्रशासनाचे मदर्ताला बेतात. इतिहास म्हणजे भूतकाळातील गोष्टीचा वेद्य घेण्याचा प्रयत्न करणे होय. त्यामुळे आपणाला वर्तमानकाढाऱ्याचे चांगले आकांक्ष होजन भविष्यकाळ घडविण्यास मदत होते.

अभिलेखाचे महत्त्व :

दुसरखाना किंवा पुरालेखवागार म्हणजे जुनी 'अ' वर्गीय कागदपत्रे सांभाळून ठेवण्याची जागा असाव समज केला जातो. सर्वसामान्य लोकांना पुरालेखवागार (आर्काइव्हज) फारगी आमथा आणि कुतुहलाही नसते. तसेच पाहिले तर प्रत्येकाचे घर हे अभिलेखवागार असते. त्या घरात आजचे वर्तमानपत्र हे उद्याची रद्दी समजाती जाते. त्या रद्दीचे घार पैसे मिळतात म्हणून ती रद्दी आपण सातव्यात ठेवतो. ही रद्दी विकाशयास काढताना आपण जेव्हा त्या रद्दीवरून सहजपणे नजर फिरवतो. तेव्हा एखादी महत्त्वाची वातमी आपल्या नजरेस पढूते व त्यामुळे कुतुहल जागृत होते, तसेच घरातली जुनी पत्रे चाढताना एखादे पत्र आपली गतरम्यती जागृत करते. त्यापेक्षाही महत्त्वाचे म्हणजे आपल्या वाडविलांनी जपून

ठेवलेले कागदपत्रांचे गाठोडे आपल्या हाती लागते तेव्हा ते उघडून कधी वाचतो अशी आपली मनस्थिती होते, ही सगळी गंमत अनुभवावर्ची असेल तर प्रत्येकाने आपल्या घरातली महत्वाची कागदपत्रे जपून ठेवायला हवीत, म्हणूनच ज्या कागदपत्रांचा पुढे कधीतरी उपयोग होणार आहे, ती सामालून ठेवण्याच्या या प्रक्रियेला 'अभिलेख जातन' ही संज्ञा आहे.

पुरालेखागाराची निर्मिती :

अभिलेख संग्रह जतन करण्याच्या उद्देशाने इंग्रजांनी भारतात प्रथम मद्रास येथे १८०५ साली अभिलेख कार्यालय स्थापन केले, नंतर कलकत्ता येथे १८५३ साली व मुंबई येथे १८८० साली पुरालेखागाराची निर्मिती केली, मुंबईच्या पुरालेखागारात महाराष्ट्र शासनाच्या मत्रालयीन विभागांचा अप्रचलित (नॉन कर्ट) अभिलेख जतन करून ठेवला जातो, इंग्रजांनी त्याच्या भारतातील राजवटीत राज्यकारभारासाठी विविध विभागांची निर्मिती केली, त्यांपैकी त्यांनी निर्माण केलेला पहिला विभाग म्हणजे 'पश्चिम डिपार्टमेंट' होय, या विभागाची निर्मिती त्यांनी ५ एप्रिल १८१५ रोजी केली, या एकाच विभागामार्फत त्यांचा कारभार ९ मार्च १८५५ पर्यंत चालू होता, त्यानंतर १० मार्च १८५५ रोजी तुम्हाचा एका विभागाची त्यांनी निर्मिती केली, तो विभाग म्हणजे 'सिंक्रेट अॅण्ड पोलिट्रिकल डिपार्टमेंट'.

महसूल विभागाचे काम सुरुवातीपासूनच पश्चिम डिपार्टमेंट हे एकमेव खाते पाहात होते, परंतु राज्य कारभाराचे ओळे एधेवा वाढावे की त्यांना २ जानेवारी १८७९ रोजी महसूल खात्याची नव्याने निर्मिती करणे भाग पडले, इंग्रजांनी निर्माण केलेला हा तिसरा विभाग, पुढे ४ सप्टेंबर १८८६ रोजी चमडीरियल डिपार्टमेंट, ३ जून १८८८ रोजी मिलिस्टी डिपार्टमेंट, ६ मार्च १८९५ रोजी ज्युडिशियल डिपार्टमेंट (आता त्याला 'होम डिपार्टमेंट' म्हणतात) व २ सप्टेंबर १८९१ पासून फायनान्स डिपार्टमेंट, असे अनेक विभाग राज्य कारभाराच्या सोयीसाठी इंग्रजांनी निर्माण केले, राज्य शासनाच्या मुंबई पुरालेखागारात इंग्रजांनी निर्माण केलेल्या कागदपत्रांचा समावेश आहे, त्या कागदपत्रांचा प्रशासकांनाच नव्हे, तर भारतीय तसेच परदेशी इतिहास संशोधकांनाही उपयोग होतो.

प्रशासनासमोर वेळोवेळी येण्याच्या प्रश्नांवर निर्णय घेणे सुलभ व्हावे, तसेच इतिहास संशोधकांना त्याचा उपयोग व्हावा म्हणून खाजगी व सार्वजनिक संस्कृता तसेच जगातील प्रत्येक शासन व्यवस्थेने आपल्या कागदपत्रांची व्यवस्था पाहण्यासाठी पुरालेखागाराची निर्मिती केली आहे.

राज भवन पुरालेखागाराची निर्मिती :

महाराष्ट्राचे राज्यपाल मुंबईतील थाळकेश्वर येदी राहतात, येथेच त्यांचे सचिवालय आहे, १८८५ पासूनचे तत्कालीन ब्रिटिश गवर्नर्स येथेच राहत होते, त्यांनी केलेल्या राज्यकारभाराची कागदपत्रे नीट जतन करण्याच्या उद्देशाने मा, राज्यपालांच्या सूचनेवरून राज्यपाल सचिवालयाने राज्य शासनाच्या मंजुरीने राजभवन पुरालेखागाराची नव्याने निर्मिती केली आहे, सध्या येथे १९३५ पासूनचा अभिलेख उपलब्ध असून अभिलेख शास्त्रानुसार तो लायण्याचे काम चालू आहे, तसेच या अभिलेखाची विविध व परिणामकारक संदर्भ साधने येथील अधिकारी वर्ग व अभिलेख संस्कारात मडळाचे मार्गदर्शनाखाली तयार करण्याचेही काम प्रगतिप्रयोग आहे, राजभवन पुरालेखागाराचे निर्मितीगाठी सध्याचे मा, राज्यपाल के, शोकतनारायणन, राज्यपालांचे तत्कालीन सचिव श्रीकांत देशपांडे व विद्यमान सचिव विकासचंद्र रस्तोगी यांनी कारच प्रयत्न केले आहेत.

'राज भवन पुरालेखागार' हे सर्वांथनि नावासूपास येण्यासाठी सर्वतोपरी प्रयत्न सुरु असून नंजीकच्या काळात १८६१ पासूनचा अभिलेख या पुरालेखागारात असेल व तो अभिलेख इतिहास संशोधकांना मार्गदर्शक ठेरेल, असा विद्यास वाढतो, राज्यपाल महोदय शक्तनारायणन यांचीही तशीच इच्छा आहे.

(लेखक राज भवन पुराभिलेखागार येथे मुख्य संशोधन अधिकारी आहेत.)

४५

Chancellor's Role in Perspective

Governor Sankaranarayanan has taken keen interest in promoting academic excellence in universities right from day one. Since November 2010, the month this newsletter was first published, the Governor has appointed Vice Chancellors to 10 universities. He had appointed Vice Chancellors to 5 universities in the first six months of 2010. In all, the Governor has appointed Vice Chancellors to 15 universities. The Governor also appointed Pro Vice Chancellors in two universities.

Prof. Dr. Arun Jamkar
VC, MUHS Nashik
20 December 2010

Dr. V. S. Sapkal
Nagpur University
22 December 2010

Dr. Vijay Pandharipande
VC BAMU
30 December 2010

Dr. Tukeram More
Vice Chancellor, MPKV Rahuri
30 December 2010

Dr. K. P. Gore
VC, MKV, Parbhani
24 January 2011

Dr. Mohan Khedkar
VC Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati
23 February 2011

Dr. Vasudha Kamat
VC SNDT
10 May 2011

Dr. C. S. Prasad
VC MAPSU
12 May 2011

Prof Dr Sudhir U Meshram
VC North Maharashtra University
5 September 2011

Prof. V. S. Ainchwar
VC Gondwana University
29 September 2011

Dr. K. E. Lawande
VC, BSKKV Dapoli
1 November 2011

The Governor held a meeting of Vice Chancellors of non-agricultural universities in the State at YASHADA auditorium in Pune on 16 August 2011.

Chief Minister Prithviraj Chavan, Deputy Chief Minister Ajit Pawar, Minister for Higher and Technical Education Rajesh Tope, Minister of State for Higher & Technical and Medical Education D P Sawant, Principal Secretary of Finance Sudhir Kumar Shrivastava, Principal Secretary Higher Education Sanjay Kumar, Secretary, Medical Education Milind Mhaiskar, Vice Chancellors and Pro Vice Chancellors of non agricultural universities were present on the occasion.

Addressing the Vice Chancellors, the Governor called for creating a 'Vocational Training University' in the State that would create a large pool of skilled manpower in the State. Recalling that the Prime Minister of India has set the goal of creating 500 million skilled manpower in the country by year 2022, the Governor asked the universities in Maharashtra to design and develop skill based courses of short term duration both for university students and for students outside the higher education system including the school drop outs.

The State Government has appointed separate committees in the year 2010 on the three issues, namely: 1. **Improving the quality and standards of higher education in the State**, 2. **Review and amendment of the Maharashtra Universities Acts, 1994**, and 3. **Bifurcation of large Universities in the State**.

Two days prior to the JBVC meeting (14th August), the Governor also addressed a meeting of the Chairmen and members of the three High Power Committees appointed by the State Government and reviewed the work being done by them.

Chairman of the Committee on Improving the standards and quality of higher

education Dr Anil Kakodkar, Chairman of the Committee on Review of Universities' Act Dr Arun Nigwekar, members of the Committee including Dr Raghunath Mashelkar, Dr Vijay Bhatkar, Smt Kumud Bansal, Dr R K Shevgaonkar, Gajanan Ekbote and officials of the State Government attended the meeting.

The Committees have suggested a broad policy framework for creating enabling atmosphere in the State to attract investment in education, to bring quality improvement and to make higher education student-centric.

Visits to Universities:

The Governor visited the University of Pune in February 2011 and inaugurated the Building for Modeling and Simulation and the new Extension building of Jaykar Library. The Governor also presided over the 104th Convocation ceremony of the University.

The Governor also visited the Dr Babasaheb Ambedkar Marathwada University at Aurangabad on 10th February and inaugurated the University Building. He also interacted with Heads of Department, members of faculty and officers of the University.

On 18th March, the Governor inaugurated the new Administrative Building of the Maharashtra Animal and Fishery Sciences University at Nagpur and interacted with the Vice Chancellor and officials.

The Governor visited the Shivaji University, Kolhapur and inaugurated the newly constructed Examination Building of the University on 7 August. In the same month, he interacted with the Vice Chancellor and members of faculty of the Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University and laid the Foundation Stone of the Department of Molecular Biology and Genetic Engineering of the University.

The Inter University Youth Festival 'Indradhanushya' has become one of the most popular cultural events of the universities in Maharashtra. The Governor inaugurated the Indradhanushya festival at Nashik and later visited the MUHS campus. Here again, he interacted with Heads of Department and members of faculty.

During the year, the Governor attended the Convocation ceremonies of the SNDT Women's University, Mumbai, the Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik, Mahatma Phule Krishi Vidyapeeth at Rahuri and the Swami Ramanand Teerth Marathwada University at Nanded.

DIPLOMACY

आपले राज भवन
प्रशासन आणि व्यवस्था

The Governor of Maharashtra **K. Sankaranarayanan** hosted the annual dinner in honour of Mumbai's diplomatic community at Raj Bhavan, Mumbai on 16 November 2011.

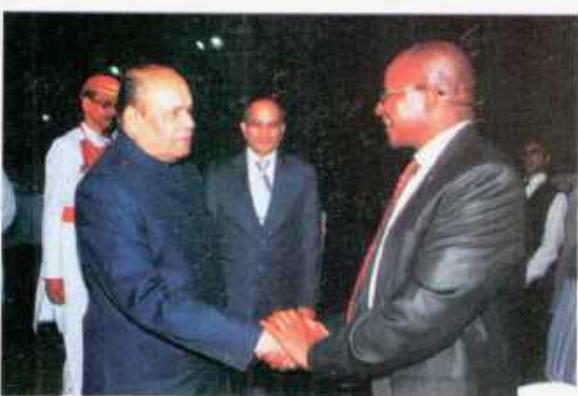
First Lady Radha Sankaranarayanan, Chief Minister Prithviraj Chavan, Ministers Chhagan Bhujbal, Suresh Shetty, Dean of Diplomatic Corps and Consul General of Spain Antonio Bullon, Consul Generals and Honorary Consuls of more than 60 countries attended the programme.

The dinner was preceded by a beautiful ensemble of Hindustani & Carnatic Classical music presented by P. Jaya Bhaskar from Hyderabad. It was followed by a folk fusion band from Nagaland presented by Moa Subong. We bring to you the glimpses of the memorable event.

Governor accompanied by Radha Sankaranarayanan lights the lamp to mark the inauguration of the cultural programme at Raj Bhavan. PWD Minister Chhagan Bhujbal (left), Chief Minister Prithviraj Chavan, Dean of the Consular Corps in Mumbai Antonio Bullon, his wife and Minister for Protocol Suresh Shetty are also seen in the picture.

Glimpses of the Cultural evening at Raj Bhavan

डॉ. पी. सी. अलेकझांडर

महाराष्ट्राच्या परंपरेला शोभणारा राज्यपाल

- श्रीनिवास बेलसरे

महाराष्ट्राच्या राज्यपाल पदावर प्रदीर्घ काळ राहिलेले ज्येष्ठ सनदी अधिकारी, मुत्सदी व प्रशासक डॉ. पी. सी. अलेकझांडर यांचे दि. ९ ऑगस्ट २०११ रोजी चेन्नई येथे देहावसान झाले. डॉ. अलेकझांडर यांच्यासमवेत काम केलेल्या तीन अधिकाऱ्यांनी अलेकझांडर यांच्याविषयी आठवर्णीना आपल्या लेखांतून उजाळा दिला आहे. डॉ. अलेकझांडर यांच्या स्मृतीला राजभवन परिवारातर्फे शळांजली !

डॉ. पी. सी. अलेकझांडर

डॉ. पी. सी. अलेकझांडर यांच्या कायलियात त्यांचा विशेष कार्य अधिकारी म्हणून काम करण्याची मला सधी मिळाली होती, त्या माझ्या आयुष्यातील सुरक्षिताला त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे अनेक दैदौयमान पैलू मला पाहायला मिळाले. त्यातील मला भावलेला एक गुण म्हणजे त्यांचा वक्तव्यांशेपणा, एकदा आम्ही मुर्वई विद्यापीठाच्या दीक्षांत समारभाला जात होतो, समारंभ सकाळी ११ वाजता होता, विद्यापीठाचे प्रवेशद्वार आल्यावर राज्यपालाची गाडी आत जाण्याएवजी पुन्हा बाहेर गेली आणि विद्यापीठाच्या परिसराभोवती गोळ गोळ फिरू लागली, एक प्रदक्षिणा झाली, दोन प्रदक्षिणा झाल्या, गाडी आत जाईल, त्यामुळे आमची गाडी, त्यामागची पोलिसांची गाडी असा सर्व पसारा आपला विद्यापीठाला प्रदक्षिणा घालतोय असे गमतीशीर दृश्य दिसू लागले, दोन-तीन चक्रांनंतर बरोबर ११ वाजता आम्ही विद्यापीठात गेले, तत्कालीन कुलगुरु डॉ. संहेलता देशमुख यांनी कुलपतीचे स्वागत केले, समारंभ व्यवस्थित पास पडला, कार्यक्रम संपल्यावरही आम्ही त्या प्रदक्षिणावद्दल जाणून घेण्यास उत्सुक होतो, शेवटी कल्ले, ५ मिनिटे आधी पोंहाचली तर कुलगुरुंची तारांवळ उठेल हे लक्षात घेऊन कुलपतीनीच वाहनचालकाला वेळ काढण्याच्या सूचना दिल्या होत्या, स्वतः वक्तव्यांत राहताना दुसऱ्याच्या संभाव्य अडचणीही लक्षात घेऊन त्या आधीच सोडविष्णाची केवढी ही सहदय घडपड... !

एकदा आपोलो यानातून नील आर्मस्ट्रॉगबरोबर चंद्रावर जाऊन आलेले अंतराळवीर त्यांना भेटायला आले होते, तेथून आल्यावर हा अंतराळवीर मिशनरी झाला होता, अलेकझांडर साहेबांच्या पत्नी अकम्मा अलेकझांडर या खूप सश्चिद व्यक्ती होत्या, त्यानी मोठ्या उत्सुकतेने अंतराळवीरांना विद्यारले, चंद्राच्या भूमीबर पाय ठेवल्यावर तुम्हांला काय वाटले? मिशनरी बनलेल्या अंतराळवीराने उत्तर दिले, मला खूप क्रृतकृत्य वाटले, मी प्रार्थना केली आणि देवाचे आभार मानले, इतका वेळ शांतपणे सर्व संवाद एकत असलेले डॉ. अलेकझांडर न राहवून उडगारले, अहो मानवाने निर्यागविर एवढा मोठा विजय मिळवला, तुम्हांला तो ऐतिहासिक क्षण मानवाच्या मोठेपणाची साक्ष देणारा वाटला नाही का? त्यावर त्याने अपेक्षित उत्तर दिले, 'नाही, तो मला देवाच्या महानतेचा क्षण वाटला, म्हणून मी त्याचे आभार मानले'.

कधीच कुणाशीही बादचियाद न करणारे व स्वतःही एक संश्व असलेले राज्यपाल म्हणाले, कसा काय? मिशनरी झालेल्या अंतराळवराने उत्तर दिले, मनुष्याला इतकी अफाट बुद्धिमत्ता देऊ अशी मोहीम यशस्वी करू देणाऱ्या देवाचे मी आभार मानले. भेट संपली, नेहमीप्रमाणे मी बातमी काढली, ती छापूनही आली. पण मनाला एक रुद्ररुद्र लागून राहिली. महाराष्ट्राच्या राज्यपालांच्या विज्ञाननिष्ठ, पुरोगामी, बुद्धिप्रामाण्यवारी व्यक्तिमत्त्वाबद्दल मी त्या बातमीत एक शब्दही लिहू शकली नव्हतो.

आणखी एक अतिशय हृदय प्रसंगाचा मी एकमेव साक्षीदार होतो. राज्यपाल पुणे राज भवनाला होते. रात्री उशिरा मदर तेरेसा गेल्याची दुःखद बातमी आली. राज्यपाल महोदय झोपण्यासाठी शब्दनगृहात गेलेले होते, त्यांना मध्यरात्री कसे उठवावे म्हणून दुसऱ्या दिवशी ही बाती त्यांना सांगण्याची जबाबदारी माझ्यावर टाकण्यात आली. सकाळी मी सचिंत मन:स्थितीतच गेलो, त्यांना सांगितले. आणि पहिल्यांदाच मी एक मोठा खडक फुटून त्यातून पाण्याचा झरा फुटाना पाहिला. एरवी पहाडासारखे ठाम आणि धीरंगंभीर असणारे डॉ, अलेक्झांडर बातमी एकताच लहान मुलासारखे हमरून हमरून रडू लागले. त्यांना त्याचे अशू जराही आवरेनात, आपले साहेब रडताना तिथे कसे उम्हे राहायचे म्हणून मी संकोचून गेलो. पण मदरच्या कार्याविषयी अलौय आद आणि मदरविषयी अपार श्रद्धा असलेले डॉ, अलेक्झांडर माझ्याशीच त्यांच्या आठवणी काढून मन मोकळे करू लागले, मदरचे मोठेपण सांगणारे किंतीतरी किसें त्यांनी आणि अकम्मा अलेक्झांडर यांनी त्या दिवशी सांगितले, डॉ, अलेक्झांडर मात्र मदरचे वेगळेच मोठेपण सांगत होते. ते म्हणाले, मदर तेरेसा यांचे आदर्श अतिशय उच्च होते, मी इंदिराजींचा प्रधान सचिव असताना मदर नेहमी इंदिराजींना भेटायला येत, दिल्लीच्या उन्हात तपल्याने त्यांचा चेहरा लालवुंद झालेला असे. त्या खूप थकलेल्या असत, मी त्यांना काही घेण्याचा आग्रह करी. मात्र त्या केवळ स्मितहारय करून निघून जात, त्या पाणीही घेत नसत, मी एक दिवस त्यांना कारण विचारले तेव्हा त्या म्हणाल्या, आज मी तुमचे पाणी घेतले तर उद्या माझे कार्यकर्ते तुमच्या पाहुणाचारही घेऊ लागतील, त्यांच्यातील सेवेची भावना निघून जाईल, मला शब्दांनी नाही तर माझ्या बागणुकीतून त्यांना घडवायचे आहे. केवळ हा आदर्श आणि केवळ ही ही तो समजून घेण्याची दृष्टी!

डॉ, अलेक्झांडर हे स्वतः पोण्या, डी, असल्याने त्यांचा एकंदरच अभ्यास करण्याकडे नेहमी कल असे, सर्वच धर्माचा त्यांचा गादा अभ्यास होता. एक संश्व ख्रिस्ती असूनही ने नेहमी म्हणत, 'Many religions, including Christianity are exclusive, Hinduism is an inclusive religion', काही माणसे मोठे पद मिळाल्याने मोठी होतात. मात्र डॉ, अलेक्झांडरसारखी माणसे ज्या पदावर बसतात ती पदेच त्यांच्या मोठेपणाने मोठी करून जातात.

(श्रीमिवास खेळतरे १९९५-१९९६ या काळात मा. राज्यपालांचे विशेष कार्य अधिकारी होते. सदर लेख दिनांक १४ ऑगस्ट २०११ च्या दै. सामना मधून साम्राज वेण्यात येत आहे.)

HE set highest standards of integrity

- Sudhakar Dharmadhikari

Dr P. C. Alexander was widely acknowledged as an administrator par excellence. I served as his Private Secretary for nine and half years during his tenure in Maharashtra. I consider this period as a golden period of my service.

Dr Alexander's integrity, commitment and devotion to work were impeccable. His style of working, his approach towards people, towards the staff working in Raj Bhavan, politicians, officers and visiting dignitaries including Heads of Foreign States was remarkable. A perfectionist, he would not tolerate any mistake or lapse in work. One of the personal traits of Dr Alexander was that even if he was angry, he used to express it in a subdued manner. Never did he use sharp words to express his anger. All the same, he never punished staff for the mistake. He would give a chance to the person committing mistake to improve himself.

Governor Dr P C Alexander presented the National Eminence Award for the year 2000 to former Prime Minister of India P V Narasimha Rao and Pravachan Karta Poojya Rameshbhai Ojha (to Dr Alexander's right) at Shanmukhananda Hall in Mumbai. To the extreme left is the Sankaracharya of the Kanchi Kamakoti Peetham Jayendra Saraswati

Once a young ADC telephoned an industrialist without the knowledge of the Governor seeking favours for getting admission to a professional course for his

relative. When the industrialist called up to the Governor to express his inability to help in the matter, Dr Alexander was shocked that such inappropriate request was made on his behalf in the first place. The Governor summoned the ADC and gave him a sound dressing down. Later, he told me that his one word to the General would have spoiled the whole career of the ADC. But he did not do that as the ADC was too young to realize the gravity of his mistake.

I recall another incident of Dr Alexander's integrity and his moral standard. Governors are entitled for many privileges and perks. One of these is free use of cars. Only the Governor and his wife are entitled to avail of this facility. Dr Alexander followed this rule in letter and spirit. Whenever Dr Alexander's children came to Mumbai and used Raj Bhavan vehicles, Dr. Alexander used to pay by cheque for the private use of vehicles by his children as per the Government rules. Nobody would have objected even if Dr. Alexander had not paid for the private use of cars by his children but he followed certain principles on which he never compromised.

I would like to share one more incident that showed Dr Alexander's commitment to work. He was admitted to the Bombay hospital due to chest pain. After undergoing angiography, Dr. Goyal, the cardiologist noticed some blockages in his heart and ruled that it was necessary for Dr Alexander to undergo a bypass surgery without loss of time. Dr. Alexander, when told about this, did not wait for any consultation with his wife or children. Within a minute, he took the decision himself and told Dr Goyal, I quote: "Please go ahead with the surgery. I do not want to work like a sick Governor".

The very next day, he was operated. The operation was successful and after spending two days in the ICU, he was shifted to a special room. On the fourth day after the operation, I got a call from Dr Alexander. When I went to see him in his hospital room wearing a face mask, I was surprised to see Dr Alexander resuming his work. He dictated replies to the get-well messages he had received from the President of India, the Prime Minister, the Union Home Minister, Smt. Sonia Gandhi, Chief Ministers and others. Thereafter, he started replying 10 to 15 letters everyday from the hospital besides going through the correspondence and important files.

(Sudhakar Dharmadhikari retired as Private Secretary to the Governor in 2005)

अलेकझांडर यांची कौतुकाची थाप

- उल्हास मुणगेकर

गेली २५ वर्षेगाजभवन मध्ये काम करण्याची जी संधी मला मिळाली तिच्यात अनेक मोठ्या व्यक्तींना जवळून पाहता आले. केवळ महाराष्ट्राचे राज्यपालचे नाही तर पंतप्रधान, राष्ट्रपती, इतर देशातील मोठे नेते अशा अनेक महत्वाच्या नेत्यांचे काही आगांठेवेगळे अनुभव मला आले. डॉ. अलेकझांडर यांच्या कार्यकाळातील दोन अनुभव या ठिकाणी नमूद करूत आहे.

डिसेंबर १९९४ मध्ये सोनिया गांधी व तत्कालीन परराष्ट्र मंत्री नटवर सिंग राजभवन पुणे येथे मुकामी होते. एकदा संध्याकाळी, कार्यालयीन वेळेनंतर राजभवनातील हे पाहुणे आणि राज्यपाल डॉ. पी. सी. अलेकझांडर दुसऱ्या दिवशी द्यावयाच्या एका भाषणावर चर्चा करण्यासाठी एकत्र जमले होते. चर्चेदरम्यान सोनियाजीच्या भाषणात काही मुद्दे समाविष्ट करण्याकरिता राज्यपालांनी आपल्या खाजगी सचिवांना पाचारण केले, मात्र कार्यालयाची वेळ संपलेली असल्यामुळे खाजगी सचिव पाय योकळे करण्याकरिता जवळपास गेले होते. त्यामुळे तत्कालीन सचिव सतीश त्रिपाठी यांनी मला बैठकीच्या ठिकाणी त्वारित जाण्याची सूचना केली आणि प्रथमच मी राज्यपालांच्या दालनात प्रवेश केला. तेथील श्रीरामभीर बातावरणाने थोडी हुढुडी भरली. इतक्या दिग्गज व्यक्तींसमोर जाण्याची माझी पहिलीच वेळ होती. पण त्रिपाठी साहेबांनी टाकलेल्या विश्वासाला तडा जाऊ द्यावयाचा नाही एवढेच मी लक्षात ठेवले होते. तीन मातव्यांच्या एकत्रित चर्चेतून जे काही वाहर येत होते ते टिपून घेण्यात मी नक्क होतो. अक्षरण: तोरवरची कसरत होती, रात्री आठच्या सुमारास विचारमंथन सुपल, राज्यपालांनी चर्चेचा मसुदा लवकर टंकलिखित करून आणावा अशी मला सूचना केली आणि ते पुण्यातील त्यांच्या बंगल्यात निघून गेले.

मी सर्व धीर एकवटून नटवर सिंग यांच्याकडे गेलो आणि त्यांना प्रामाणिकपणे सांगितले की मी प्रथमच राज्यपालांकडे आलो आहे आणि माझ्या मसुद्यात काही चुका झाल्या तर तसे मला सांगावे, मी त्या दुस्सत करीन. त्यावर ते मोठ्या मानाने म्हणाले: बेटा, चिंता मत करो, जितना किया है और जैसे किया है मुझे दे देना, मैं देख लूंगा, करेशनकी कोई जरूरत नहीं, मैं हाथ से कर लूंगा. नटवर सिंग यांच्या आक्षासक शब्दांनी मला धीर आला, नोंदवहीत घेतलेला भजकूर नंतर मी माझ्या परीमे बिनचूक टंकलिखित करून नटवर सिंग यांना सादर केला. त्याकाळी आजच्यासारखे संगणक नव्हते, त्यामुळे दुरुस्तीची वेळ आली की पोटात गोळा येत असे, त्यातही मा, राज्यपालांचे हस्ताक्षर समजून घेऊन दुरुस्ती करणे म्हणजे महाशब्दकोडे सोडविल्याचा आनंद होत असे, इथे त्यांच्या हस्ताक्षराविषयी मला कुठलाही अनादर व्यक्त करावयाचा नाही. कदाचित त्याचे हस्ताक्षर समजून टाईप करण्यापवेदे इमिल्या मला तेव्हा येत नव्हते व आजही ते येते असा माझा दावा नाही.

दुसऱ्या दिवशी दिल्डीचे अति महत्वाचे पाहुणे सकाळीच निघून गेले. माझ्या टंकलेखनाच्या अनुषंगाने काही अनुचित घडल्याचे कानावर न आल्याने मी निश्वास सोडला, ही माझी आणि राज्यपालांची राजभवनात झालेली पहिली भेट, यानून बरंच काही शिकता आले. सोनियाजी आणि नटवरसिंग यांना जवळून पाहता आले, त्रिपाठीसाहेब आणि नटवरसिंग यांनी दिलेला धीर आजही आठवतो, अलेकझांडर साहेबाविषयी थोरामोठ्यांना आदर का आहे हे या निमित्ताने जवळून पाहायला मिळाले, एखाद्या मुद्दावर चर्चा चालू असताना डॉ. अलेकझांडर अधिकारवाणीने आपला मुद्दा कसा पटवून देत हे प्रत्यक्ष घावावला मिळाले.

असाच एक दुसरा प्रसंग, १९९७ साली मुंबईतील घाटकोपर येथे रमावाई अंबेडकर नगरात घडलेल्या गोळीबाराच्या घटनेनंतर मुंबईत तणाबपूर्ण परिस्थिती होती. झालेल्या प्रकाराचा अहवाल डॉ. अलेकझांडर यांना राष्ट्रपती, पंतप्रधान व केंद्रीय गृहमंत्री यांना पाठवावयाचा होता. तत्कालीन खाजगी सचिव पाठीच्या दुखण्याने त्रस्त असल्याकारणाने मला पुन्हा पाचारण करण्यात आले, डिक्टेशन चालू असताना सुरुवातीची काही मिनिटे त्रिपाठीसाहेब हजर होते, पण मध्येच एक महत्वाचा दूरध्यनी करण्याकरिता त्यांना वाहर जावे लागले, ते पुन्हा आत येईपर्यंत राज्यपालांनी अहवालाचे काम जवळजवळ पूर्ण केले होते, रात्री ११.०० वाजता मी अहवालावर राज्यपालांच्या सहा घेतल्या, पत्र सहाला

ठेवल्यावर त्यानी ते बाचायला सुरुवात केली. मी अनाहूनपणे त्याना सांगितलं की, त्रिपाठीसाहेबानी सर्व पत्र पाहिले आहे. आणि काय आशचय, त्यानी एकदम चौध्या पानावर जाऊन सही केली. आपल्या सचिवावरचा त्यांच्या असलेला विश्वास पाहून मी थक झालो. त्यानंतर ती पत्र इच्छित स्थळी फॅक्टर केली आणि त्याना तसेकळबले, अहवाल ज्याचा त्याला पोहोचला हे मी सांगायला जाईपर्यंत ते बसून होते.

राज्यपालांचा अहवाल पोहोचल्यावर तत्कालीन केंद्रीय गृहमंत्री इंद्रजीत गुसा घटनास्थळाला भेट देण्याकरिता मुंबईत आले. राज्यपाल त्यांच्या समर्वेत होते. संपूर्ण दिवसभर भेटीगाठी, चर्चा वर्नीर आटोपून संध्याकाळी ते राजभवनात परत आले, दुसऱ्या दिवशी सकाळी तत्कालीन परिसंहायक विवेक फणसाळकर यांचा फोन आला की, राज्यपालांनी मला केंद्रीय गृहमंत्र्यांकडे जायला सांगितले आहे. मी त्रिपाठी साहेबाना सूचित केले आणि निघालो. त्यावेळी त्रिपाठी साहेबानी केलेल हस्तांदोलन मला आजही स्मरत आहे. त्या स्पर्शामध्ये एक काळजी होती. पण त्यांच्या All the Best मध्ये माझ्याबद्दलचा आत्मविश्वासही दिसत होता, मला बरेच चंद्रबल मिळाले. मी तत्कालीन गृह सचिव के, पद्धनामव्या यांच्यामार्फत गुसा साहेबाना भेटलो, पद्धनामव्या व गुसा यांच्या चर्चेअंती अहवालाचे प्रारूप तयार झाले. पहिला मसुदा पाहिल्यावर त्यानी त्यामध्ये बरेच बदल केले, दुसरा मसुदा तयार झाला. असे चार-पाच मसुदे झाले, शेवटी एकदा आहवाल अंतिम झाला. मी पहिले पाच मसुदे व अंतिम मसुदा अशी सहा पत्र पद्धनामव्याच्या हाती दिली, तेव्हा पद्धनामव्या गृहमंत्र्यांना म्हणाले, Sir, this is Alexander effect (म्हणजे गोपनीय घटनांवावत संपूर्ण दक्षता म्हणून सर्व मसुदे खालच्या माणसाने रवत: आपल्या वरिष्ठांना परत देणे).

अंतिम अहवालाची प्रत घेऊन गुसा साहेब सकाळी ११.०० च्या सुमारास राज्यपालांना भेटले, केंद्रीय गृहमंत्र्यांनी इतक्या संवेदनशील वारीवर केलेल्या अहवालाचा मी एक भाग होतो, याचा मला सार्थ अभिमान आहे. दुपारी पत्रकार परिषद झाल्यावर गृहमंत्री व सचिव दिल्लीला रवाना झाले. संध्याकाळी राज्यपालांनी मला बोलावून सांगितलं की, "The Home Minister appreciated your work" आणि माझ्यासमोरच सकाळी मी परत केलेले सर्व मसुदे श्रेडरमध्ये टाकले, देशाच्या इतिहासातील महत्त्वाच्या घटनेच्या त्या कागदावरील नोंदीचे श्रेडरमध्ये तुकडे होताना पाहून मला मोठ्या माणसांचे प्रसंगावधान, व्यावहारिक शहाणपण आणि त्याच्या दूरदृष्टीचा एक बेगळाच वरतुपाठ शिकायला मिळाला.

(उल्हास मुण्गोकर हे राज्यपालांने खाजगी सचिव या पदावर कार्यरत आहेत)

१२५

दिनांक: ५ जानेवारी १९९८ रोजी मुंबई उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीश न्यायमूली नुजाता मनोहर यांच्या नामांविधी प्रसंगी तत्कालीन मुख्यमंत्री शरद पवार आणि राज्यपाल हो. पो. सौ. अलेक्झांडर

दरबार हॉल : शतकपूर्ती इतिहासाच्या एका मूक साक्षीदाराची

- उमेश काशीकर

दरबार हॉल शंभर वर्षाचा झाला. सन १९११ साली दरबार हॉल बांधून पूर्ण झाल्याचे इतिहासात नमूद केलेले आहे. या कालावधीत प्रिटीश गव्हर्नर्स, जुन्या मुंबई राज्याचे राज्यपाल व सन १९६० नंतर संयुक्त महाराष्ट्राच्या राज्यपालांचे शपथविधी या सभागृहाने पाहिले आहेत.

गेल्या शंभर वर्षात या सभागृहाचे दोन-तीनदा तरी नामांतर झाल्याचे दिसून येते. 'जल सभागृह', 'जल नायक', 'कॉन्फरन्स हॉल' ही औपचारिक नावे आली व गेली. परंतु जनसामान्यांच्या भाषेतील 'दरबार हॉल' हे नाव मात्र आजही कायम राहिले आहे.

The Darbar or Audience Hall, on a rectangular plan, was constructed in 1911, between Jal Bhushan and the Secretariat. Its portico edges on the underground passage which leads towards the southern tip and after skirting the periphery, terminates below Jal Chintan near the Devi temple. When the investiture ceremony of Shri Sri Prakash was held here on 10th December 1956, the hall was known as 'Jal Naik'.

Apparently, before this Hall was constructed the banquet hall must have been used for all functions. In continuing a tradition, the hall when complete was referred to as the Darbar Hall, a nomenclature that emulated the native states to whom it came with a distinct connotation.

The Hall has all the required trappings of an audience hall. As a backdrop for the dias and on the wall facing the dias, were two large paintings with the tree of life motif. In the year 2000 the old panels were replaced by paintings of the same theme on raw silk with pronounced artistic and aesthetic flair. Each of these paintings is 19.6 x 9.9 ft. in dimension and were specially designed and fabricated for the Raj Bhavan by the Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalaya (formerly, Prince of Wales Museum), Mumbai.

With an evolving socio-political scenario today, the Governor is required to preside over several functions including Investiture Ceremonies, and the Darbar Hall, the 'Jal Sahbhagriha', remains the most active area of the Raj Bhavan.

(Excerpted from the book 'Raj Bhavans in Maharashtra' authored by Shri Sudashiv Gorakshkar)

केवळ राज्यपालच नाही तर मुख्यमंत्री, राज्य मंत्रीमंडळातील मंत्री, मुंबई उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश, मुंबईचे नगरपाल, लोकायुक्त आणि अलिकडच्या काळात मुख्य माहिती आयुक्त यांचे शपथविधीदेखिल या सभागृहाने पाहिले आहेत.

अर्थात, केवळ शासकीय कार्यक्रमच नाहीत, तर या सभागृहाने शास्त्रीय गायन, वाद्य-संगीत, लोकनृत्य, नाट्य यांसारखे अनेक सांस्कृतिक कार्यक्रमदेखिल पाहिले आहेत.

दिनांक ३० एप्रिल व १ मे १९६० च्या मध्यरात्री महाराष्ट्र निर्मितीचा सोहळा पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू, राज्यपाल श्रीप्रकाश व मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांच्या उपस्थितीत राज भवनात पार पडला. मात्र त्या कार्यक्रमासाठी राज्यपाल सचिव कार्यालयावाहीरील मोकळ्या जागेत वॅनकेट हॉलच्या बाजूने स्टेज व आसनव्यवस्था करण्यात आली असल्याचे राजनिर्मितीचा सोहळा काहीसा दूरूनच पाहिला.

स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर काळातील इतिहासाचा साक्षीदार राहिलेल्या दरबार हॉलला 'आपले राज भवन' परिवाराचा मानाचा सुजारा !

★ ★ ★

आणि सेरेनाने अशुंना वाट मोकळी करून दिली...

- रमेश येवले

मध्य प्रांत आणि बऱ्हाड्चे सन १९४० ते १९४४ या कालावधीत गव्हर्नर राहिलेले सर हेन्नी ट्वायनम यांची नात असलेल्या सेरेना पॉइसन मार्च २०१० मध्ये नागपूरा आल्या त्यावेळी शहरभर होली-धूलिवंदनाची धुमधाम होती. सेंट्रल एंडेन्यू वजेतीया व हंसापुरी या भागातील 'धूलिवंदन' विळात आहे. त्यातल्याच सेंट्रल एंडेन्यू येथील एका हॉटलमध्ये सेरेना आपल्या कुटुंबीयांसोबत मुक्कामाला थोवल्या होत्या. नेमके होली-धूलिवंदनाच्याच दिवशी सकाळी १०.०० चाजता सेरेना व कुटुंबीय राज भवनाला यायला निघाले. अर्थातच वाटेत नागपूरकरांनी त्यांना घेरले व रंगांची आघोळ घातली. मात्र तशाच अवस्थेत पॉइसन कुटुंब राज भवनला पोहोचले. सेरेना यांचे वय आज ६५ वर्षेतके आहे.

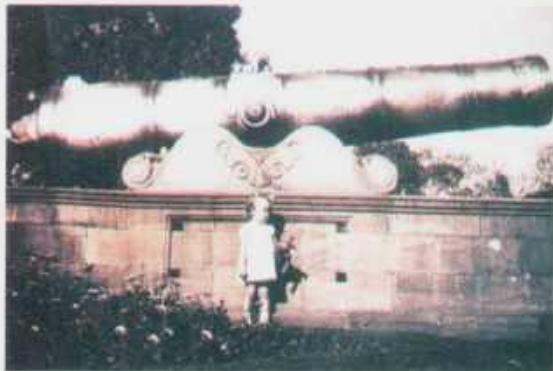
मध्य प्रांत आणि बऱ्हाड्चे विटोण गव्हर्नर सर हेन्नी ट्वायनम (सन १९४० ते १९४४)

सुकृतीचा दिवस होता, त्यामुळे राज भवन बंद होते. मी स्वतंदेखील गेंडेल होतो. त्यावेळी गेटवरील गार्डचा फोन आला की कुणीतरी विदेशी व्यक्ती राज भवन पाहायला आलेले आहेत. मला महिन्याभरापूर्वी मुर्वई कार्यालयातून याविषयीची सुचना मिळाली होती. त्यामुळे मी कसाबरा तयार होऊन चाव्या घेऊन राजभवनात आलो व विदेशी पाहुण्याचे स्वागत केले. त्यानंतर सेरेना कुटुंबीयांना सुख्य इमारतीतील रुम नं. १ पासून राजभवन दाखविण्यास सुरुवात केली. सेरेना एक-एक रुम बारकाव्याने पाहून आपल्या आठवणीना उजाळा देत होत्या. सेरेनाचे आजोबा सर हेन्नी ट्वायनम लहानग्या सेरेनाला ज्या ठिकाणी खेळवीत असत तो उत्तरेकडील बऱ्हाडा व गार्डन, टॉवर रम्पच्या टेरेसवरील जेवणाची जागा व त्यावेळच्या गमती-जमती त्या आम्हां सवाना सांगत होत्या. आजोबा दूरला जाताना पोर्चमध्ये सेरेना आजोबांना ज्या ठिकाणाहून 'बाय-बाय' करायची ते ठिकाण मला व आपल्या कुटुंबीयांना दाखवीत होत्या. त्याच्या चेहऱ्यावरील आनंद लपत नव्हता. गार्डन सोडले तर काहीही बदलले नाही व हे सर्व उत्तम प्रकारे मेनेन केले आहे असे त्या वारंवार सांगत होत्या. ही वारन् जशीच्या तशीच असेल अशी मी कल्पना सुद्धा केली मळती, असे त्यांनी सांगितले.

१९४०-१९४४ कालातील नागपूर राज भवनाच्या आठवणी आपण घरच्याना सागत असू त्यावेळी कुणीही आपल्या गोषीवर विश्वास ठेवीत नसत असे सेरेना यांनी मला सांगितले.

त्यावेळच्या 'गेंडर्टीअर्स' पासून तर आजोबांच्या पुस्तक वाचण्याकरिता बसण्याच्या जागेपैतृती सर्व ठिकाणी सेरेना यांनी आम्हांला दाखविल्या. सेरेना व त्यांच्या कुटुंबीयांना राजभवन पाहण्यास जवळपास साडेतीन तास लागले. मात्र इतके सर्व पाहून सेरेना यांना काहीतरी चुकल्यासारखे याटत होते. तेव्हा येथील तोफेविषयी त्यांनी मला विचारले. मी लागलीच सर्वांना तोफेकडे घेऊन गेलो. तोफेला बघून तर आशचयानी त्यांनी तोडालाच हात लावला व एका ठिकाणी स्तव्य उभे राहून तोफेला न्याहाळत राहिल्या. "Unbelievable, unbelievable..." म्हणत त्यांनी आपल्या पर्संमधील स्वतः तीन वर्षांची असताना तोफेसोबतचा फोटो काढला. आता मात्र सेरेना यांना अशू आवरता आले नाहीत. त्यांचे सर्व कुटुंबीयदेखील भावुक झाले. सेरेना ३ वर्षांच्या असताना तोफेसोबत काढलेला फोटो व आताची तोफ त्यांना जशीच्या तशी त्याच ठिकाणी चमकत दिसली. त्यांनी तोफेला कवटाल्यू घेतले. सेरेना यांना विश्वास बसत नव्हता, की त्यांचा फोटो ज्या तोफेसोबत आहे तीच ही तोफ आहे. त्यामुळे त्या सर्व वाजूनी तोफेला न्याहाळत होत्या व भूतकाळातील आठवणीने भावविभोर होत होत्या.

स्वतः तीन वर्षांची असताना दिलेल्या पोझमट्येच पुन्हा ६५ वर्षांच्या सेरेना यांनी फोटो काढून घेतला व धन्य झाल्या.

सेरेना डे व्हार्चो असताना नोफेसोबतचे छायाचित्र (१९४४)

१५ वर्षांच्या सेरेना यांचे नोफेसोबतचे छायाचित्र (२०१०)

त्यानंतर सेरेना यांनी इंग्रजकालीन फोटोफ्रेम पाहण्याची इच्छा व्यक्त केली. मी त्यांना वंगल्यातील व गोडाऊनमधील फोटो दाखविले. अशातच एका फोटोफ्रेममध्ये त्यांना त्यांचे आजोबा लेडी मुरिएल ट्वायनम् यांच्यासोबत बसलेले दिसले. आणि आनंदित होऊन त्या महणाल्या, 'Ramesh, this, this, this is my grandfather, Sir Henry Twynam.' मला विश्वास होता की, कोणतरी माझ्या आजोबांचा फोटो असेलच. त्या फोटोवरूनच त्यांनी फोटो घेतला व ही आमची राज भवन नागपूरला सर्वात अविस्मरणीय भेट असल्याचे सांगितले.

राज भवनातील नव्या झालेली स्मृतीन साहण्यासाठी त्यांनी नवे फोटो काढले. माझेसोबतदेखिल एक फोटो काढून घेतला व जाताना माझ्या हातात एक पार्कीट ठेवले. मी ते उघडून पाहिले असता त्यात ५,००० रुपये होते. मी ते पार्कीट त्यांना साभार परत केले. आपले आदरातित्य करणे हा माझ्या कर्तव्याचा भाग असल्याचे मी त्यांना सांगितले.

जाताना सेरेना यांना मी एक विनंती केली की त्यांनी स्वतः कडे असलेला राज भवनाचा जुना फोटोग्राफ मला पाठवावा. तो सेरेना यांनी मला आठवणीने पाठविला आहे.

सेरेना पॉइसन यांनी मला पाठविलेले पत्र येथे उक्त करीत आहे

Serena POISSON
Le Bois Joy,
17123-ile d'Aix,
France
16 June 2010

Dear Ramesh,

I have been meaning to write to you ever since we came back from our trip to India at the end of February of this year to thank you so very much for receiving us and allowing us to visit Government House Nagpur and the gardens.

It was such a memorable, and emotional, visit for us as it brought back so many memories for me, and also for my brother who, though never having lived there, had heard so much about it. Our visit to the Nagpur Raj Bhavan allowed my children to actually see the house in which I lived for the first four years of my life, about which they had heard so much and seen photos. Naturally we have many memories and photographs and they have grown up hearing so much about the lives of their grandparents, and great grandparents, during my grandfather's governorship back in the 1940s. In the book that he wrote about his life in India he mentioned that he became fond of Government House Nagpur and enjoyed his tenure there very much indeed.

I enclose photocopies of some of the photos that we have of the house and gardens such as they were when grandfather was in residence. As you will see, nothing has changed much, but we thought that you would appreciate receiving them.

Thank you again for your kindness.

Serena Poisson

Serena Poisson

(रमेश येवले राजभवन नागपूर येथे प्रभारी अधिकारी या पदावर कार्यरत आहेत)

★ ★ ★

Bombay Governor Roger Lumley's granddaughter visits Mumbai Raj Bhavan

Cecilia Cole

To see Raj Bhavan in person meant great deal to me, having heard so much about it, and I will go back to my mother's photographs with a much-renewed interest!

Sir Roger Lumley was my grandfather. His third daughter, Anne Ridley, was my mother who lived at Raj Bhavan with her parents from the age of 9 to 15. My aunt Elizabeth went to school in Bombay, my mother learnt at home.

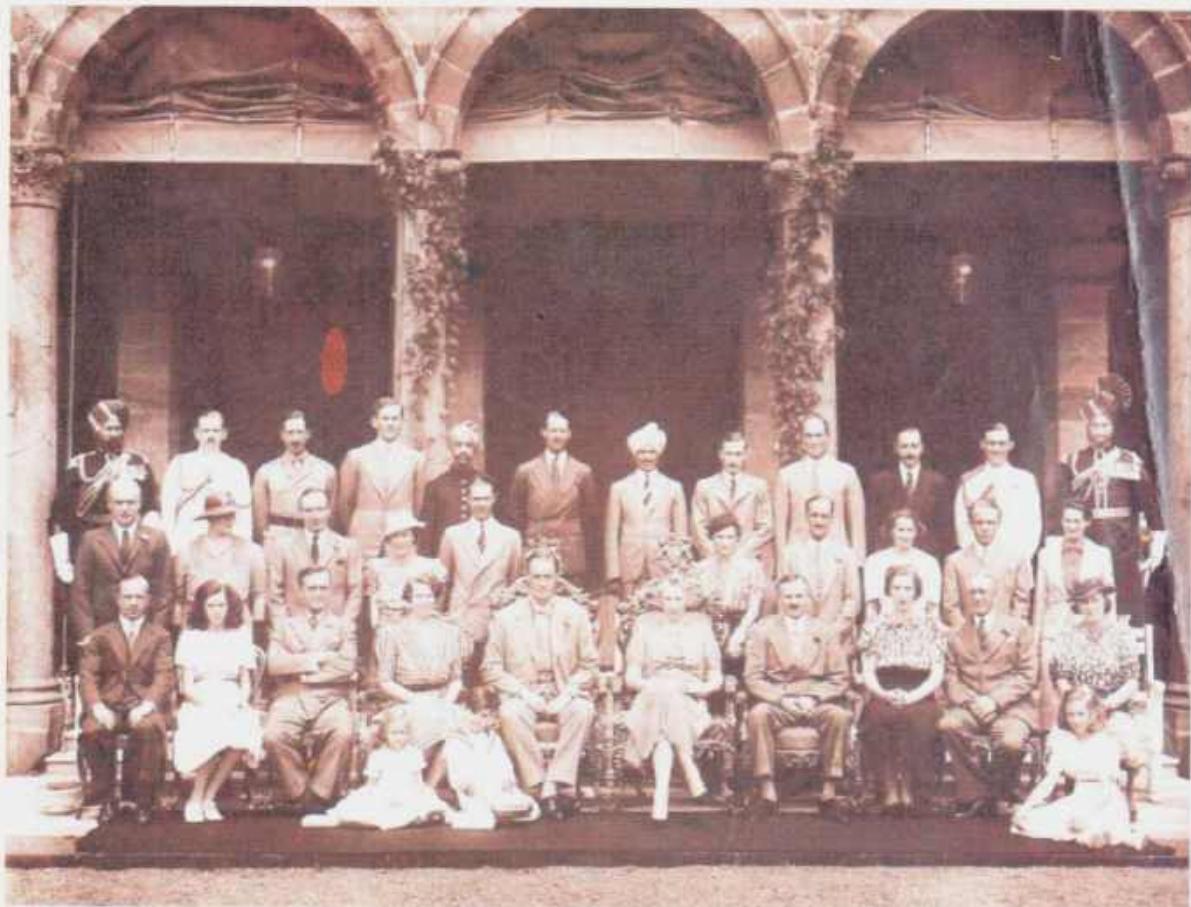
Sir Roger Lumley died in 1969 when I was 13. My family and our cousins spent Christmas in Yorkshire where he and my grandmother lived. He was a fairly distant figure to us children, my memory though is of him being kind, rather quiet and someone to be looked up to. I get the impression that he had a dry sense of humour.

Cecilia Cole, granddaughter of British Governor of Bombay Sir Roger Lumley (18 September 1937 – 24 March 1943) visited Raj Bhavan, Mumbai on Wednesday, 23rd March 2011. In a subsequent mail, she shares experience of her visit to Raj Bhavan. She has also shared a couple of photographs showing her grandfather, Cecilia Cole in her own words:

"It was a great pleasure visiting Raj Bhavan and I can't thank enough for the trouble you took to arrange the visit and show us around in such fascinating detail.

According to Cecilia, this photograph was taken at a Garden Party in 1938 and shows Sir Roger Lumley, his wife, their son Richard and daughters Lily Serena and Anne Ridley (Cecilia's mother) on the right

Viceroy's Visit in 1939.

I found the experience of being in the place where my mother had spent 6 years of her childhood, of where she had very fond memories, very moving. Above all, I was very touched at the trouble you took to make me feel welcome and to show me around the house and the garden.

I hadn't realized the magnificence of the site of Raj Bhavan, with all those wonderful views across the ocean, and the house itself is very attractive. I am interested in plants so I did wonder if the garden planting was much the same as in my grandfather's day (it was terrific when we visited in March!)

(Cecilia Cole, 57, lives and works in London. She does freelance bookkeeping for small businesses)

Tracking the footsteps of Mark Twain....

Raj Bhavan Mumbai had an interesting visitor on 11th January 2011. Lord Ian Strathcarron from England came to Raj Bhavan Mumbai to see the place where American writer Mark Twain had visited more than 115 years ago.

Mark Twain (1835- 1910) was an American writer and humourist. Twain is famous for his works 'Tom Sawyer', 'Adventures of Huckleberry Finn' and others.

Lord Ian Strathcarron writes historical travel books and is researching about Mark Twain's visit to India in 1896.

According to Strathcarron, Mark Twain had lunched with the then Governor of Bombay, Lord Sandhurst at what was then called as 'Government House', now Raj Bhavan, on 26th January 1896.

Ian Strathcarron writes: "In January 1896, Mark Twain arrived in Bombay to start the India leg of his round the world lecture tour. He spent two and a half months traveling around what are now India and Pakistan. A year later, he wrote an account of his travels 'Following the Equator'.

While in Raj Bhavan, Strathcarron was given a tour of the Darbar Hall, the Banquet Hall, the Dinning Room, Point Bungalow and other interesting places.

Subsequently, Strathcarron visited places including Royal Bombay Yacht Club, Watson's Hostel, Novelty Theater (all in Mumbai), 'Poona Gymkhana' in Pune, Baroda, Jaipur, Agra, Kanpur, Varanasi and many others (*His tour photos can be seen on his webpage: www.marktwainindia.com*)

Ian Strathacarron subsequently wrote that he will be writing experiences of the his 'India Revisited' tour in his forthcoming book '**The Indian Equator : Mark Twain's India Revisited**'.

Ian Strathcarron is seen outside the Banquet Hall with Raj Bhavan PRO Umesh Kashikar

Postcards from the family of Secretary to the British Governor of C. P. & Berar

Raj Bhavan, Mumbai received two mails from John Entwistle (Low Crag, Crook, Nr Kendal, Cumbria, LA8 8LE, entwistlej@mail.com) mentioning about his visit to the Raj Bhavan in Nagpur in March 2011. Entwistle's father-in-law Geoffrey Burgess served as the Secretary to the last British Governor of C P & Berar Sir Henry Twynam at Nagpur. We produce excerpts from the two mails as they throw light on interesting facets of history.

Mail dated 25 July 2011:

"My wife Phillida and I (John Entwistle) had the pleasure of being given a tour of the Governor's House, Nagpur in March this year (2011). It was great privilege and we much admired how well it had been preserved.

My wife's father, Geoffrey Burgess, CMG, CIE, OBE served in the ICS 1928-47 and was Secretary to the Governor for the Central Province based in Nagpur. We were particularly delighted to notice in a small room beyond the main reception area on the left hand side of the main entrance there was a photograph of the War Preparation Committee's last meeting in 1946 which included him.

.....I attach a copy of photograph which was taken of the Governor's House in 1936. It is remarkable to note how similar the building is today."

Letter dated 2 September 2011:

I also enclose an indoor photograph which is obviously of a dinner in the

Reception Hall in presumably the late 1930s but you may be able to work out the exact date. It shows the Governor Sir Henry Twynam seated in the centre with his wife Muriel Twynam to his left.

Henry Twynam was my wife's godfather. Mr Geoffrey Burgess who is my wife's father is standing in the first row, on the left second in and his wife Mrs Gill Burgess is seated fourth from the right.

I enclose a small photograph of a garden party at Nagpur Raj Bhavan in 1944 which shows Ms. Burgess at the front left in the large hat.'

राज भवन नागपूर येथील जैव-विविधता उद्यान प्रकल्पाचे लोकार्पण

राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांच्या सातत्वपूर्ण प्रवत्तनातून साकार झालेल्या नागपूर राज भवन येथील जैव-विविधता उद्यान प्रकल्पाचे गुरुवार दि. २२ डिसेंबर २०१९ रोजी मा. राज्यपाल व मा. मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण यांच्या उपस्थितीत लोकार्पण संपन्न झाले.

कार्यक्रमाला राधा शंकरनारायणन्, महाराष्ट्र विधानसभेचे अध्यक्ष दिलीप बळसे-पाटील, सार्वजनिक बांधकाम मंत्री छगन भुजबळ, बनमंत्री डॉ पतंगराव कदम, उद्योगमंत्री नारायण राणे, गृहमंत्री आर. आर. पाटील, ग्रामविकास मंत्री जयंत पाटील, आरोग्य मंत्री सुरेश शेटटी, महसूल मंत्री बालासाहेब थोरात, जलसंपदा मंत्री सुरील तटकरे, सहकार मंत्री हर्षवर्धन पाटील, उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री राजेश टोंपे, शालेय शिक्षण मंत्री राजेश दर्ढा, महिला व बालकल्याण मंत्री वर्षा गायकवाड, नागपूरच्या महापौर अर्चना ठेहनकर यांमध्ये लोकप्रतिनिधी, प्रशासकीय अधिकारी व इतर मान्यवर उपस्थित होते.

एकूण ३० हेक्टर परिसरात हा जैव-विविधता उद्यान प्रकल्प निर्माण करण्यात आला असून प्रकल्पांतर्गत विविध प्रजातींची २९००० झाडे लावण्यात आली असल्याचे नमूद करून सदर प्रकल्प नागपूर शहरासाठी कार्य करील असे राज्यपालांनी यावेळी बोलताना सांगितले.

नागपूर शहराच्या वैभवात हा प्रकल्प भर्टाकणारा असल्याचे सांगून राज्यपाल पुढे म्हणाले की, तरुण पिंडीला जैव-विविधतेचे महत्व पटवून देणारा हा प्रकल्प असून त्यामुळे शालेय व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांमध्ये पर्यावरण संवर्धनावद्दल जागृती निर्माण होईल.

बनस्पती व झाडांच्या जैव-विविधतेचे जतन बद्दावे व त्याच्यावर गर्वावेशी पक्षी, फुलपाखरे याना हक्काच स्थान मिळावे या हेतूने हे उद्यान विकसित करण्यात आले असल्याचे सांगून राज्यपाल यांनी हे उद्यान लवकरच पर्यावरणप्रेमी, कृषी संशोधक व विद्यार्थ्यांसाठी खुले करण्यात येईल असे जाहीर केले.

हा प्रकल्प उभारण्यासाठी मॅग्निज ओअर इंडिया लिमिटेड या केंद्र सरकाराच्या उपक्रमाने १ कोटी ३० लाख रुपयाचे वित साहाय्य दिले तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या वन विकास महामंडळाने प्रकल्पाचे कार्यान्वयन केले.

मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण यावेळी म्हणाले की, जैव-विविधता प्रकल्प म्हणजे राज्यपालांची नागपूरकरोना एक भेट आहे. ते म्हणाले, एकीकडे भौतिक प्रगती मोठ्या प्रमाणात होत आहे, तर दुसरीकडे पक्षी, झाडे आणि बनस्पतीच्या अनेक दुर्मिळ प्रजाती नष्ट होन चालूल्या आहेत. जैव-विविधता टिकिण्यासाठी केंद्र शासनाने कायदा केला आहे. मात्र केवळ कायदा करून चालणार नाही तर जैव-विविधता टिकिण्यासाठी समाजाची मानसिकता बदलली पाहिजे. यासाठी हा प्रकल्प एक पथदर्शी ठोरेल. या प्रकल्पामुळे जैव-विविधता आणि पर्यावरणावद्दल लोकांमध्ये प्रेम निर्माण होईल अशी अपेक्षा व्यक्त करून मुख्यमंत्री चव्हाण यांनी राज्यपाल महोदय, वन विभागाचे अधिकारी-कर्मचारी तसेच प्रकल्पाच्या निर्मितीत योगदान देणाऱ्याचे अभिनंदन केले.

यावेळी राज्यपालांच्या हस्ते एका दिनदिशिकिंचे विमोचन करण्यात आले. तसेच 'राज भवनातील फुलपाखरे' या पुस्तिकेचे मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते, 'राज भवनातील पक्षी' या पुस्तिकेचे सार्वजनिक बांधकाम मंत्री छगन भुजबळ यांच्या हस्ते तर 'राज भवनातील झाडे' या पुस्तिकेचे महसूल मंत्री बालासाहेब थोरात यांच्या हस्ते विमोचन करण्यात आले.

मॅग्निज ओअर इंडिया लिमिटेडचे मुख्य व्यवस्थापकीय संचालक के. जे. रिंग, महाराष्ट्र वन विकास महामंडळाचे व्यवस्थापकीय

जैव-विविधता उद्यान प्रकल्पाच्या उद्घाटनप्रसंगी पक्षी दिनदिशिकिंचे प्रकाशन करताना राज्यपाल के. शंकरनारायणन्, मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण तसेच हत्तर मान्यवर विसरत आहेत.

ગુલાબ ઉદ્યાનાત્મક પેટસ્ટકો માર્ગના
રાજ્યપાલ કે, રાજ્યનાગરાણન, બાધા શક્તિસારાપણન

સંચાલક સુધીરકુમાર સુદ, મહારાષ્ટ્ર વન વિકાસ મહામંડળાચે વિભાગીય વ્યવસ્થાપક જનેલસિગ, વનસ્પતી શાસ્ત્રાચે તજ્જી પી. વી. નાંડકર, રાજ ભવન નાગપૂર વેરીલ પ્રમારી અધિકારી રમેશ યેવલે, વિભાગીય વ્યવસ્થાપક આર. કે. બાનખેડે, સહાય્યક વ્યવસ્થાપક પી. જી. નૌકરકર, ડૉ. પ્રવિણ ચ્ચરણ, આર. આર. જારોલિયા, જૈવ-વિવિધતા પ્રકાલ્પાબરાલ માહિતીપટાચે નિમાતિ મંગેશ કરદીકર, લેન્ડસ્કેપ તજ્જ દિલીપ ચિંચમલાતપુર, વનરક્ષક એચ. એમ. મંડણે યાંચા યાવેલી સ્મૃતિચિન્હે દેઊન ગીરવ કરણ્યાત આલા.

યાવેલી ઉપસ્થિતાના એક માહિતીપટાદ્વારે જૈવ-વિવિધતા ઉદ્યાનાચી માહિતી દેણ્યાત આલી. મહારાષ્ટ્ર વન વિકાસ મહામંડળાચે વ્યવસ્થાપકીય સંચાલક સુધીરકુમાર સુદ યાંચી રાજ્યપાલ મહોદયાંચ્યા પ્રોત્સાહનને હા પ્રકલ્પ પૂર્ણાંશ આલ્યાચે સાંગ્યુન ઉદ્યાનાતીલ જૈવ-વિવિધતા, વનસ્પતી, ગુલાબ ઝાડે, પક્ષી તસેવ અંતર્ગત વ્યવસ્થેબાબત સવિસ્તર માહિતી દિલી. વન વિભાગાચે પ્રધાન સચિવ પ્રવિણ પરદેશી યાંચી આમાર પ્રદર્શન કેલે.

☆☆☆

२०११ साली राज भवनात पडली दोन वास्तूंची भर

राज्यातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांच्या
पहिल्या बहुमजली शासकीय इमारतीचे
मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते उद्घाटन

राज भवनातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांसाठी बोधण्यात आलेल्या नवीन १४ मजली शासकीय इमारतीचे उद्घाटन राज्यपाल के, शंकरनारायणन यांच्या उपस्थितीत मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण यांच्या हस्ते मंगळवार दि, १० मे २०११ रोजी राज भवन, मुंबई येथे पार पडले. यावेळी विलास मोरे (जमादार) व निशिंगंधा नकाशे (परिचारिका) या कर्मचाऱ्यांना राज्यपाल व मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते इमारतीची प्रातिनिधिक किणी देण्यात आली.

सार्वजनिक बांधकाम तसेच पर्यटन खात्याचे मंत्री लग्न भुजबळ व मलवार हिलचे आमदार मंगळ प्रभात लोटा यांच्या उपस्थितीत हा कार्यक्रम पार पडला. व्यासपीठावर वित खात्याचे प्रधान सचिव सुधीरकुमार श्रीवास्तव, सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे सचिव धनंजय धवळ, राज्यपाल सचिव पदावरून बदलून गेलेले सचिव (लेखा व कोषागारे) श्रीकांत देशपांडे, तसेच राज्यपालांचे नवनियुक्त सचिव विकास चन्द्र रसोगी हे उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कल्पना साठे यांनी केले.

राज भवनातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांसाठी बोधण्यात आलेल्या नवीन १४ मजली शासकीय इमारतीचे उद्घाटन करताता मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण, सोबत राज्यपाल के, शंकरनारायणन व सार्वजनिक बांधकाम तसेच पर्यटन खात्याचे मंत्री लग्न भुजबळ

राज्यपाल व मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते इमारतीची प्रातिनिधिक किणी स्वीकारलाना विलास मोरे (जमादार) व निशिंगंधा नकाशे (परिचारिका) छायाचिन्मात दिसत आहेत

चाळ या मोडकलींस आत्मामुले त्या पाढून त्याजागी नवीन १४ मजली इमारत बांधण्यात आली आहेत व 'यी' विगचे बांधकाम सुरु झाले आहे. इमारतीच्या दोन्ही विगचे बांधकाम पूर्ण झाल्यावर एकंदरीत ३६ सदनिका उपलब्ध होणार आहेत.

इमारतीच्या पहिल्या विगच्या बांधकामाचे कंप्राट मे, किंजल कन्स्ट्रक्शन कंपनी, दादर मुंबई यांना देण्यात आले होते व बांधकामाचा कालावधी दि, ६ फेब्रुवारी २०१२ पर्यंत, एकूण २ वर्षे देण्यात आलेला आहे. इमारतीचा अंदाजित खर्च १५ कोटी रुपये इतका आहे. प्रत्येक मजल्यावर ५ सदनिका असून ८ व्या मजल्यावर ३ सदनिका आहेत, एकूण 'अे' विगचे मध्ये ६८ सदनिका आहेत.

राज्यात अशाप्रकारे चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांसाठी लिफ्टची सुविधा असलेली बहुमजली इमारत प्रथमच बोधण्यात आलेली आहे. राज्याच्या सार्वजनिक बांधकाम खात्याने या इमारतीचे बांधकाम केले आहे.

कर्मचारी पूर्वी जुन्या चालीमध्ये १०X१० च्या एका खोलीत राहत असत, त्यांना अंदाजे ३५० ची, पूर्ट क्षेत्रफलाची (१ वांप्यके) घर देण्याची सूचना तल्कालीन राज्यपाल मोहम्मद फजल यांनी केली होती.

राज्यपाल फजल व तल्कालीन मुख्यमंत्री सुशीलकुमार शिंदे योनी दि, १३ जुलै २०१४ रोजी या इमारतीचे भूमीपूजन केले होते. चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी अगोदर राहत असलेल्या सेवासदन, सेवाधाम व सेंक्रेटरी

या इमारतीच्या प्रत्येक घरातून कर्मचाऱ्याला मरीन ड्राईव येथील राणीच्या हसाचा (Queen's Necklace View) नयनरम्य देखावा आपसुकंच दिसणार आहे.

राज्यपालांच्या गैरजचे उद्घाटन :

राज भवनातील बाहनतळाची नवीन इमारत

राज भवनातील गाड्यांसाठी गेली अनेक वर्षे पार्किंगची योग्य सुविधा नव्हती. ब्रिटीशकाळापासून असलेल्या जुन्या घोडपान्यामध्ये या वाहनांची पार्किंग व्यवस्था करण्यात येत होती. त्याएवजी आता तळ + एक मंजली आधुनिक बाहनतळ बांधण्यात आले आहे. राज भवनातील नवीन बाहनतळाचे देण्यिल मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते उद्घाटन करण्यात आले.

गैरजमधील बांधकामाचे एकदर क्षेत्रफळ १०७६.८४ चौ.मी. आहे. या इमारतीमध्ये गैरज ऑफिस, इंधन साठवणूक कक्ष, पार्किंग व्यवस्था व सुरक्षा अधिकाऱ्यांचे कार्यालय आहे. या इमारतीच्या बांधकामाचा १ कोटी ६५ लाख इतका खर्च झाला.

पुराभिलेख कक्ष :

महत्वाचे म्हणजे बाहनतळाच्या या इमारतीमध्ये राजभवनातील 'पुराभिलेख कक्ष' सुरु करण्यात येणार आहे. १२३५ पासून साज्यपाल कार्यालयातील पत्रव्यवहार तसेच दुर्मिळ छायाचित्रांच्या जतनाचे कार्य संध्या सुरु असून पुढील दोन वर्षांमध्ये हा पुराभिलेख कक्ष सुरु होणार आहे. इतिहास संशोधक, विद्यार्थी व इतर नागरिकांना हा कक्ष अभ्यासासाठी खुला करण्यात येणार आहे.

☆ ☆ ☆

'Tree Plantation Campaign in Pune Raj Bhavan'

The Governor of Maharashtra K. Sankaranarayanan has applauded the work of the Nana Saheb Dharmadhikari Pratishthan for creating awareness in society about environment conservation and for involving people in constructive social work like tree plantation and de-addiction.

The Governor was speaking after launching a tree plantation campaign at Raj Bhavan, Pune on 15th August 2011. The 'Tree Plantation Campaign' was organized by the Nirupankar Nana Saheb Dharmadhikari Pratishthan as part of its sustained programme of tree plantation.

Deputy Chief Minister of Maharashtra Ajit Pawar, Appasaheb Dharmadhikari, Sachin Dharmadhikari and a

large number of followers of Nirupankar the late Shri Nana Saheb Dharmadhikari were present on the occasion.

Bhoomi Pujan of new Raj Bhavan staff quarters in Pune

The Governor and the Deputy Chief Minister also performed the Bhoomi Pujan and laid the Foundation stone of the new staff quarter building for Raj Bhavan employees in Pune Raj Bhavan on this occasion.

Two buildings having 12 flats each are being constructed in the Raj Bhavan premises in Pune for the class IV staff. The flats in the two buildings will be having area of 365 sq. ft. and 225 sq. ft. respectively and will be allotted to gardeners, cleaners and other support staff.

☆☆☆

शारद पवार

१९८० सालच्या सुमारास मी प्रथमच मुंबईतल्या सर्वोत शांत आणि निसर्ग समृद्ध परियर असलेल्या राज भवनात आलो. मी आलो ते माझ्या कामाच्या, जवाबदारीचा एक भाग म्हणून, तत्कालीन राज्यपाल यांच्या उपस्थितीत राज भवनात एका महात्वाच्या बैठकीचं आयोजन केल होत, त्या बैठकीच्या दूरदर्शन व धूतपत्रीय वृत्तांकनासाठी माझी नियुक्ती करण्यात आली होती.

त्यावेळी आतासारख्या पोलिसांच्या चौक्या वा पहारकरी नव्हते, राज भवनात पाऊल ठेवताच माझ्या मनाला भावली ती तिथली नीरव शांतता आणि सागराचा घनरंभीर आवाज, असं वातावरण मी मुंबईत यापूर्वी कधीच अनुभवल नव्हते. राज्यपाल महोदयांच्या बैठकीचं वृत्तांकन करण्याचा माझा तो पहिलाच प्रसंग होता. बैठक अन्यत शिस्तबद्ध वातावरणात व पूर्वनिश्चित बेळेत पार पडली, त्या बैठकीच्या वृत्तांत वर्तमानपत्रांना व्यायचा की नाही, या वावत माझ्या मनात संप्रेस निर्माण झाला होता. परंतु त्यावेळच्या राज भवनचे जनसंपर्क अधिकारी के, सी. नैनन

यांनी 'डोण्ट वरी, आय विल इश्यु द ग्रेस रिलीज', असं आश्वस्त करून माझ्या मनावरच्या ताण हलका केला.

त्यानंतर मला राज भवनात अनेक वेळा जाव लागलं, तत्कालीन राज्यपाल ए.आर चीफ मार्शल आय. ए.च. लतिफ यांनी राज भवनच्या उद्घान व हिंस्यावर जातीनं लक्ष धातलं होतं, ते स्वतः अर्ध्या चहीवर हातात पाण्याची झारी घेऊन राज भवनातील फुलझाडांची काळजी घेताना मी अनेकदा पाहिलंय, त्यावेळी वर्तमानपत्रात धारवीच्या झोपडपट्टीबाबत विशेषत; तिथल्या बेकार तरुणांनी मोडलेल्या उच्छादाबद्दल बन्याच वातम्या आल्या होत्या. राज्यपालांच्या पल्नी वित्कीस लतिफ यांनी याप्रश्नी लक्ष धालून शगळी माहिनी घेतली, तेव्हा त्यांच्या लक्षात आलं की, धारवीतल्या त्या तसेण मुळांनी शिक्षण अर्ध्यावरच सोडलं होतं. त्यामुळे त्यांना तांत्रिक वा इतर शिक्षणाची कवाढ वंद झाली होती. तेव्हा त्यांनी धारवीतच स्टोव-दुरुस्ती, डव्यांची झाकण वनविणे, एलेविंग, वायरीग, घरगुती उपकरणांची दुसरी, हस्तकला वस्तूची निर्मिती असे अनेक कोर्सेस विनामूल्य व विना-शैक्षणिक अट पढतीने सुरु केले, त्याला चांगला प्रतिसाद मिळाला. परिणामी त्या बेकार तरुणांचा उच्छाद बन्याच प्रमाणात कर्मी झाला.

वसंतदादा पाटील यांना मुख्यमंत्रीपदाची शपथ वित्यानंतर त्यांच्याशी हस्तांदोलन करताना राज्यपाल ए.आर चीफ मार्शल आय. ए.च. लतिफ

कला रसिक व अभिजात भारतीय संगीताची आवड असलेल्या मुंबईकरीच्या कायम लक्षात राहिले ते राज्यपाल कोना प्रभाकर राव. त्यांनी घण्युडानंद सभागृहात मेहनत घेऊन आयोजिलेल्या 'ताल वाब करेची' या अनोख्या संगीत कार्यक्रमामुळे, कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी त्यांनी जवळपास महिनाभर कष्ट घेतले होते, या करेचीत दक्षिण भारतातील प्रख्यात पखवाजवादक, सुंद्रीवादक, घटम, सनई, तार सनई, रुद्रवीणा, तर हिंदुस्थानी संगीतातील तबला, सतार, पखवाज, बायोलीन यांची कान तुम करणारी जुगलबंदी त्या त्या वाद्यातील माहीर दिग्ंजांनी सादर केली. विशेष म्हणजे जवळपास तीन तास चाललेल्या या कार्यक्रमाचं मुंबई दूरदर्शनवरून थेट प्रक्षेपण करण्यात आलं, असा मन आणि कान तृप्त करणारा

સગીત બાદ્ય બાદકાચ્ચા મહર્ષીચા કાર્યક્રમ વિચિત્ર મુંબઈત પુન્હા ઝાલા અસેલ.

રાજ ભવનાતીલ માઇયા કાયમચી આઠવણીત રાહિલેલી ઘટના મી કધીચ વિસરું શકત નાહી. પ્રથેપ્રમાણે પ્રજાસત્તાક દિનાનિમિત્ત ૨૬ જાનેવારીસ મા, રાજ્યપાલ મુંબઈ શહીનાતીલ નિબંધક બહુપ્રતિશીત વ્યક્તિના રાજભવનાત ચહાપાનાસાઠી નિમંત્રિત કરતાત. ૧૯૮૯ સાલચી હી ઘટના આહે, રાજભવનાતીલ રાજ્યપાલ મહોરદ્વાંચ્ચા બંગલ્વાચ્ચા મારીલ હિરબંધીવર ચા રાષ્ટ્રીય દિની રેહોપહારાચા કાર્યક્રમ આયોજિત કરણ્યાત આલા હોતા. ત્યાચ્ચા બૃત્તાંકનાસાઠી મંત્રાલ્યાતફે મી ઉપસ્થિત હોતો ખરં મહણજે હી ફોટો ન્યૂજ અસતે. મી એકા કોપચાત ઉમે રાહુન માન્યવરાંચે આગમન, રાજ્યપાલાંકિદૂન ત્યાંચે સ્વાગત, વિચારપૂસ પાહત હોતો. ખાદ્યપદાર્થાંચ્ચા એકા ટેબલાજબલ મી ઉમા હોતો. બરોચર સ્યુર્યાસ્તાલા ગાંધીચ ઉત્તરયણ્યાત યેતો. ન્યાપૂર્વી રાષ્ટ્રગીત હોતે વ કાર્યક્રમાચે સમાપન હોતે. મી જિથ ઉમા હોતો, ત્યા ટેબલાખાલી મલા કાહી હાલચાલ જાણવલી. મી નિરખુન પાહિલ, તર તિથં માંડુલ હું ચિનવિષારી સાપ બેટોળે ઘાલૂન હિરબંધીવરચ બેંડાવા ઘેત હોતા. મી હા પ્રકાર તિથં ઉપસ્થિત અચલેલ્યા સાધ્યા વેષાતીલ પોલિસાલા સાંગિતલા. ગાજાથાજા કરુન ચા સાપાલા પકડલે અસતે તર મોઠાચ ગહજબ ઝાલા અસતા; પરંતુ ત્યા પોલિસાને પ્રસંગવધાન દાખલાલે વ તો પ્રસંગ અત્યંત કૌશલ્યાને વ કુણાલાહી થાંગપત્તા લાગુ ન દેતા હાતાલા. ત્યા પોલિસાને જવલ્ચ ખાદ્યપદાર્થાંચ્ચા એક રિકામે ભાડે પાહિલે, ભાડે ખાલી ટેબણ્યાંચ્ચા નિમિત્તને તો ખાલી વાકલા. ક્ષણાત તો તીનેક ફૂટ લાંબીચા સાપ ત્યા ભાંડ્યાત ઠેબલા, ત્યાવસ ઝાકણ ઠેબલં આણિ અત્યંત શાંતપણે તે ભાડે ઘેતુન તો નિઘૂન ગેલા. માત્ર મી વાર્તાહર અસલ્યાને ચા પ્રકારાચી કુઠેહી વાચ્યતા ન કરણ્યાચા મલા દમ ભરાવયાસ તો વિસરલા નાહી.

શારદ પાવર રાખ

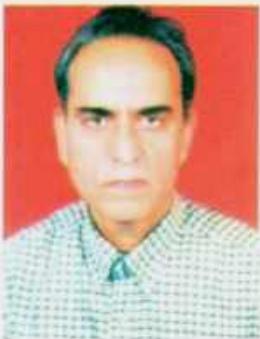
રાજ ભવનાચ્ચા લોઅર્ગેટમધ્યન રાજ ભવનાકડે પાયવાટેવરુન જાણ્યાચા અનુભવ કાહી ઔરચ અસતો. અનેક સંગીવેરંગી પદ્ધી, ત્યાંચે આવાજ, ગર્દ હિરબંધ, ત્યાત ફુલલેલ્યા ફુલાંચા મિશ્ર સુગધ... ! મુંબઈત હા અનુભવ ફક્ત રાજ ભવનાચા પાસુસરચ દેઉશકતો.

રાજ ભવનાતલા વિશેષત: તિથલ્યા ચીચવર શુભ્ર ચાલ્દૂર બરુન ઘેતલેલા આણસ્થી એક અનુભવ મી કધીચ વિસરું શકણાર નાહી. તો મહણજે સુમારે સાત-ાઠ વર્ષાફૂર્વી ગિરસાગ ચીપાટી આણિ સંપૂર્ણ મરીન લાઇન્સબરીલ વિશાલ આકાશાત ઝાલેલ્યા હવાઈ દલાચ્ચા વેગવાન આણિ વિવિધ વિમાનાંચા 'હવાઈ શો.' મી હા શો તત્કાલીન ઉપમુખ્યમંત્રી વિજયસિહ મોહિંતે-પાટીલ વ ત્યાંચ્ચા પરિવારજનાંસોબંત અનુભવલા. રાજ ભવનાચ્ચા ત્યા ચીપાટીવર જાણ્યાચી ફક્ત નિબંધક લોકાનાચ ત્યા દિવશી પરચાનગી દેણ્યાત આલી હોતી. ઉંચ આકાશાતીલ વિમાને, ત્યાંચ્ચા વેગવાન હાલચાલી પાહણ્યાસાઠી ત્યાવેલી બાયનોંક્યૂલર તસેચ ખાદ્યપેચાચી ચાંગલી સોચ કરણ્યાત આલી હોતી. વિમાનાચ્ચા કસરતી પાહતના માનેલા તાણ પદ્દ નંદે મહણુન તસેચ આકાશાકડે વિમાસાચાસ પાહતા ચાંચ ચાકરિતા આરામ ખુચ્ચાંચી સોચ કરણ્યાત આલી હોતી. વિના ગર્દીચ્ચા વાતાવરણાત વિવિધ સોચી-સુવિધાંચ્ચા ઉપલબ્ધતેમુલે મી ચા હવાઈ શો ચા વિદ્યુતીત આનંદ અનુભવ શકલો, તો રાજ ભવનામુલ્લેચ.

રાજ ભવનામધ્યે મંત્રી-મંડળાંચે અનેક શપથવિધી સમારંભ, રાષ્ટ્રપતી પદક પ્રાપ્ત પોલિસાચે 'ઇનવેસ્ટાચર સેરમની', શેતીનિષ્ઠ પુરસ્કારાચે વિતરણ, મારી પંતપ્રધાન સ્વ. રાજીવ ગાંધી ચાંચ્ચા ઉપસ્થિતીનિત ઝાલેલે વિવિધ કાર્યક્રમ, ૧૯૯૩ સાલી ઝાલેલ્યા વોંબસ્ફોટાન્નિત રાજ્યાચ્ચા મુખ્યમંત્રી પદાચી શપથ ઘેતલ્યાવર મંત્રાલ્યાત જાણ્યાફૂર્વી લગેચ રાજ ભવનાતચ મા. શ્રી. શરદ પવારસાહેબ ચાંચ બ્રેટલેલી વરિષ્ઠ પોલીસ અધિકાર્યાંચી ચૈઠક, અશા એક ના દોન અનેક મહત્વાચ્ચા પ્રસંગી મલા લિથે ઉપસ્થિત રાહણ્યાચી સથી મિલાલી, તી ફક્ત મુંબઈ રાજ ભવનામુલ્લેચ!

(બસંત પિટકે મુખ્યમંત્રી વ ઉપમુખ્યમંત્રી ચાંચે જનતસ્પર્ક અધિકારી રાહિલે આહેત)

★ ★ ★

સતીશ ત્રિપાઠી

વિ. ૪ ઑક્ટોબર ૧૯૯૩ તે ૨૧ એપ્રિલ ૧૯૯૮ યા કાર્યકાલાત મી રાજ્યપાલાંચે સચિવ હે પદ ધારણ કેલે હોતે, ડૉ. પી. સી. અલેકન્ઝાન્ડર ત્યાખેલી રાજ્યપાલ હોતે, રાજ ભવનલા લાભલેલા ભવ્ય સમુદ્રકિનારા બન્યાલા ભિડણારે ક્ષિતીની પાહિલ્યાકાર્યાંચ થક કરુન જાતે, યા કાલાવધીત માર્ગે નિવાસ અસલેલે રાજ ભવનાતીલ સચિવ નિવાસ અતિશય પ્રશાસ્ત બ સંય હોતે, બંગલ્યાસમેરીલ સુંદર હિરબલ, સમુદ્રાચ્ચા લાટાંચે આવાજ આણિ સતત બાહણારા બારા યામુલે નેથીલ વાતાવરણ તાજેતવાને બ મન પ્રસન્ન કરણારે હોતે, યેથીલ હિરબલીંબર ઉમે અસણારે વિશેષ અતિથીસાઠી અસલેલે હેલિકોન્ટર રાજ ભવનચ્ચા ભવ્યતેત આણખીનચ ભર ઘાલત અસતે, બંગલ્યાસમેરીલ સુંદર હિરબલીંબર આમચે નેહરીંચ હિંડણે-ફિરણે અસાચચે.

અશાચ એકા સંચાકાલી માઝા મુલીલા હિરબલીંબર એક ચમકણારી વસ્તુ દિસલી, સુરુવાતીલા તી વસ્તુ મ્હણજે લોખુંડી સલહી અસાચી અસે તિલા બાટલે, થોડ્યા બેલાને ત્યાત હાલચાલ હોત અસલ્યાંચે તિલા આદલલે, સ્વામાવિકચ તિચી તારાંબલ ઉડાલી, ધાવત યેઉનચ તિને હી બાતમી મલા સાંગિતલી, અસ્પાવધીતચ હી બાતમી રાજ ભવનાત બાન્યાસારખી પરસરલી, રાજ ભવનાતીલ કર્મચારી વ ત્યાંચે કુટુંબીંચ થોડ્યાચ બેલાત ત્યાંઠિકાણી જમા જાલે, મી સુદ્ધા અંગરાચ્ચા દિશેને મેલો, પ્રત્યક્ષાત માત્ર અંગર પાહિલ્યાબર જમલેલી મંડળી માગે સરકલી, મી માત્ર અંગરાચ્ચા હાલચાલીંબર નિયંત્રણ કસે ઠેવતા યેઈલ યાચા વિચાર કરુ લાગલો.

અંગર અગદીંચ નિરૂપદ્રવી પ્રાણી આહે, હે સર્વ માહીત અસુનસુદ્ધા અંગરાને કેવળ વસાહીની શિખ નયે બ ધારલેલ્યા લોકાંના દિલાસા મિલાવા મહેણ મી એક જબલ્ચ અસલેલી શિદી અંગરાચ્ચા અંગર ઠેણી બ ત્યાલા જાણીંચ રોખુણ્યાચા પ્રયત્ન કેલા, વિચારા અંગર સ્વતઃચી સુટકા કરુન ધેણ્યાસાઠી કેવિલાણી થડપદ કરીત હોતા, તૌડાને ફૂટકાર ટાકીત હોતા, અંગરાચા જીવ જાઉ નયે મહેણ માઝા પ્રયત્ન ચાલ્યું હોતા, થોડ્યાચ બેલાંત અશીશમન દલાંચે કર્મચારી તેથે હજર જાલે, નિકારચે પ્રયત્ન કરુન અંગરાલા ત્યાંની તાબ્યાત ધેતલ, અંગરાચી થદપદ માત્ર અંજૂની ચાલ્યું હોતી, અંગર મહાશયાંના જિજામાતા ઉદ્ઘાનાતીલ પ્રાણિસંગ્રહાલયાત નેણ્યાંત આલે.

યા સર્વ પ્રકારાત અંગરાલા જાલેલ્યા ત્રાસાંચે મલા મનસ્વી દુઃખ જાલે, પ્રચાતાને ઝાલા, ઘરાત મલા સ્વરથ વસવેના, મી લોચચ પ્રાણિસંગ્રહાલયાત ગેલો, તેથે અંગરાચી હાલચાલ પાહિલી તેબા કુઠે મલા હાયસે બાટલે, ત્યાંનાતર અધ્યન-મધ્યન પ્રાણિસંગ્રહાલયાત માઝા ફેરફટકા અસાચચાચ, તીન-ચાર મહિન્યાંની અંગરાલા પાહણ્યાસાઠી મી પ્રાણિસંગ્રહાલયાત પરત ગેલો, ચોવેલેસ માત્ર તો અંગર મેલા અસલ્યાંચે લોકાંની મલા સાંગિતલે, મલા અતિશય વાઈટ બાટલે, ત્યા અંગરાલા સમુદ્રકિનાન્યાબર મુક્ત વાતાવરણાત રાહણ્યાચી સવય હોતી, પ્રાણિસંગ્રહાલયાતીલ વાતાવરણ ત્યાલા માનવલે નસાંચે.

અંગરાલાંચે એ.ડી.સી. અસલેલે કોફ્ટન અતુલ કસાલ વાંચે સાપાવર અતિશય પ્રેમ હોતે, એકદા મહાબલેશ્વર રાજ ભવનાત મી બ કોફ્ટન કરસાલ સાચ્યકાલી બાંદે પડલો હોતો, એક ગૃહસ્થ એક વિનિવિષારી સાપાલા મારણ્યાસાઠી કાઠી ઘેઉન ધાવત હોતા, કોફ્ટન કરસાલ યાના તે અજિવાત આબદલે નાહી, ત્યાંની ત્યા વ્યક્તિલા દૂર સારલે બ સાપાલા સ્વતઃચ શિતાફિને પકડલે બ સુરક્ષિત ઠિકાણી સોડુન દિલે, એકીકંડ સાપાવર પ્રેમ કરણાન્યા વ્યક્તી આહેત તર દુસરીકંડે ત્યાના અંજાનાપોટી મારણારે લોક આહેત, પ્રાણ્યાંના નિષુરપણે વાગવૂ નયે, ત્યાંચા છલ કરુ નયે, અશા પ્રકારચે સંસ્કાર આજ મુલાના બ તરુણ-પિઢીલા દેણ્યાચી ગરજ આહે.

માઝા રાજ ભવનાતીલ કાર્યકાલાત સન ૧૯૯૩ મધ્યે બ્રિટનચ્ચા માર્જી પંતપ્રધાન માગરિટ બેચર યાંચે મુંબે રાજ ભવનાત આગમન જાલે હોતે, નેમકા ત્યાંચેલી અચાનક એક પ્રચંડ ૧૦ ફૂટ લાંબીચા નામ સરન્યાબર આલા, હા થોકા લક્ષાત યેતાચ નાગાલા ત્વરિત પકડણ્યાત આલે બ પરલ્યા હાફકિન ઇન્સ્ટિટ્યુટ યેથે પાઠવિષ્યાત આલે, ત્યાંનાતર સાચાંચી માલિકાચ સુરુ જાલી, કાલાંતરાને રાજભવન યેથે સર્વ પકડણ્યાત નિષ્ણાત અસલેલ્યા પોલીસ શિપાયાચી નેમણૂક કરણ્યાત આલી, તેબાપસુન સાપાંચા કુઠલાંહી પ્રકારે છલ ન હોતા ત્યાંના હાફકિન ઇન્સ્ટિટ્યુટ, પરલ, જિજામાતા ઉદ્ઘાન, બોરિવલી નેંશનલ પાર્ક કિંદા ઠાણે યેથીલ જંગલાત સોડણ્યાત યેઝ લાગલે, વિષારી સાપાંચે ફિરણે માત્ર ચાલ્યું હોતે, ત્યાંચા ઉપદ્રવ થાંબવિષ્યાસાઠી મી ઉત્તર પ્રદેશાતુન કાહી મુંગૂસ માગવિલે, ત્યાંચા બન્યાપૈકી ઉપયોગ જાલા, માત્ર પુરે સાપાંચા ઉપદ્રવ કર્મી હોઉન મુંગૂસાંચી પૈદાસ બાદાયલ લાગલી.

આજ જબલ જબલ ૧૭ બર્થનીંતરહી મરણ પાબલેલ્યા અંગરાચી ઘટના માઝા હદ્યાત કાલવા-કાલવ કરતે, આજહી ત્યા ધારનેચી સલ મનાલા લાગુન આહે, શેવર્ટી મલા ઇતકેચ સાંગાયચે આહે કી સાપ બ અંગરાસારખાલ્યા નિરૂપદ્રવી પ્રાણ્યાંશી સર્વાંની પ્રેમાને બાગલે પાહિજે,

(સતીશ ત્રિપાઠી શાસ્ત્રાંચે આપર મુલ્ય સચિવ બ પદવલન સેવાનિદ્રાત જાલે.)

★ ★ ★

नवाब अली यावर जंग - एक सुहृद व्यक्तिमत्व

- मधुकर वि. देशपांडे

१९७५ सालची गोष्ट आहे, पैगंबरवासी नवाब अली यावर जंग हे महाराष्ट्राचे राज्यपाल होते. नवाब साहेबांचे व्यक्तिमत्त्व अगदी भव्य-दिव्य होते, मी त्यावेळी परिवार प्रवंधक कार्यालयात कार्यरत होतो. राज्यपाल महोदयांनी मला तसेच काही अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना 'पर्सनल स्टाफ' म्हणून नेमले होते, त्यामुळे राज्यपाल महोदयांचा व त्यांची पल्ली बेगम झेहरा साहेबांच्या देखुरेखीखाली काम करण्याचा वेगळाच अनुभव त्यावेळी मला मिळाला. खेर तर तो आम्हां नवरुद्यांसाठी एक शिकण्याचा काळ होता. 'पर्सनल स्टाफ' ची रजा मंजूर करताना सचिव महोदयांना किंवा परिवार प्रवंधकांना राज्यपाल महोदयांची अनुमती घ्यावी लागत असे, नतरच रजा मंजूर होत असे.

जून १९७५ या महिन्यात माझ्या आयुष्यात एक दुःखद घटना घडली, त्या घटनेने एखांसी सुरक्षीत चाललेल्या माझ्या जीवनावर प्रखर आघात झाला. जून महिना असल्यामुळे राज्यपाल महोदय व काही नियंत्रक अधिकारी व कर्मचारी पुणे येथे मुक्कामास होते. २४ जून १९७५ चा तो दिवस होता, त्या रात्री माझी पल्ली सौ, शालिनी हिचे अगदी तक्रण वयात अकरमात निधन झाले. अधिकारी व कर्मचारी मित्रांना ही बातमी पुण्याला कळली, काही मित्रांनी शोकसंदेश पाठविले तर काही माझ्या मदतीला धावून आले, दोन-चार दिवसांनी नवाबसाहेब व बेगम साहेबा मला भेटण्यासाठी माझ्या घरी आले, नवाब साहेबांना जिन चढणे वर्जित केले असल्याने मीच स्वतः मुलांना घेऊन त्यांना खाली येऊन भेटले, एवढे मोठे व्यक्तिमत्त्व, पण तेसुद्धा चिताग्रस्त झालेले मी पाहिले, त्यांच्या दोघांच्या सांत्वनपर शब्दांनी मी भारावून गेलो, स्वतःला सावरले, धार्मिक विधी पार पडल्यावर त्यांनी मला मुलांसह पुण्याला बोलावून घेतले.

मधुकर वि. देशपांडे

काही दिवसांनंतर मला माझ्या पल्लीच्या अस्थी विसर्जन करण्यासाठी हरिद्वारला जाणे आवश्यक होते, त्याप्रमाणे दिल्ली-हरिद्वारला जाण्यासाठी रजेचा अर्ज मी सचिव व परिवार प्रवंधकांच्या मार्फत सादर केला, तो अर्ज राज्यपाल महोदयाकडे गेला, नवाबसाहेबांनी मला व परिवार प्रवंधकांना बोलावून घेतले, नवाबसाहेब परिवार प्रवंधकांना म्हणाले की, ३ - ४ दिवसांनी ते स्वतः दिल्लीला जाणार असल्यामुळे त्यांच्यावरोवर ए.डी.सी. ऐवजी श्री देशपांडे यांना पाठवावे. त्यासाठी देशपांडेना रजा घेण्याची आवश्यकता नाही, दिल्लीहून देशपांडेना चटकन हरिद्वारला जाणे शक्य होईल, हरिद्वारला जाण्यासाठी मी देशपांडेना योग्य ती मदत करीन, असेही त्यांनी सांगितले.

राज्यपाल महोदयांच्या सूचनेप्रमाणे मी दिल्लीला निवडक कर्मचाऱ्यांसह निधालो, आदेशप्रमाणे आम्ही सर्व राष्ट्रपती भवनात उतरलो, जाताना माझ्या दिवंगत पल्लीच्या अस्थी मी बरोबर नेत्या, नवाब साहेब व बेगमसाहेबा दुसऱ्या दिवशी येणार असल्याने त्यांचे इतर अतिथींना भेटण्याचे कार्यक्रम सकाळी तयार केले, आल्यावरोवर मी नवाबसाहेबांना त्यांच्या कार्यक्रमाची प्रत सादर केली, त्यावर नवाबसाहेब म्हणाले, 'ते राहू या.... देशपांडे, तुम्ही आपल्या दिवंगत पल्लीच्या अस्थी आणल्यात का?' त्या आणल्या असतील तर विसर्जनाच्या आधी मी पण एक पुण्य वाहीन, 'त्याप्रमाणे त्या अर्थाच्या कल्पावर नवाबसाहेबांनी गुलाब पुण्य वाहिले.

दुसऱ्या दिवशी त्यांनी मला गाडी देऊन हरिद्वारला पाठविले, राष्ट्रपती भवनातील अधिकाऱ्यांमार्फत हरिद्वार येथील पोलीस ठाण्यात त्यांनी मला मदत करण्यासंबंधीचा निरोप पाठविला, त्याच्या सागण्याप्रमाणे मी ठरावीक आश्रमात उतरलो, हरिद्वारला सकाळी एक तेज-पुंज व बयोवृद्ध ब्राह्मण मी उतरलेल्या आश्रमात आले, त्यांनी माझी विचारपूस केली व सकाळी १० वाजता हरिद्वारच्या घाटावर येण्यास सांगितले, ठरल्याप्रमाणे सकाळी १० च्या सुमारास मी घाटाच्या जवळ ठरावीक ठिकाणी पोहोचलो व पल्लीच्या असर्थीचे विधिवत विसर्जन केले.

नवाबसाहेबांसारख्या एवढा मोठा मनुष्य माझ्या सारख्या सामान्य माणसाला व दुःखातील परिवाराला एवढे साहाय्य करतो व दुःखात एकरूप होतो हा त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा व माणुसकीचा एक पैलू मला जवळून पाहायला मिळाला, माझ्या दुःखात नवाबसाहेबांच्या रूपाने मला मूर्तिमंत परमेश्वर भेटले होते, त्यांच्या विशाल हृदयाची आठवण मी तेवत ठेवली आहे, माझ्या आई-बळिलानी त्यावेळी जेवढी माझी काळजी घेतली त्यापेक्षाही थोडी जास्तच नवाब साहेबांनी व बेगमसाहेबांनी घेतली, अशा मोठ्या परंतु कोमळ हृदयाच्या व्यती मी राज भवनात पाहिल्या, यानिमित्ताने परत एकदा त्यांच्या थोर कुटुंबीयांचा क्राणानिवेश करायला मिळतो आहे, याचा मला आनंद वाटतो.

(लेखक मा. राज्यपालांचे उपत्थित (शिक्षण) या पदावरून निवृत झाले)

☆ ☆ ☆

राज भवन पॅन्ट्रीतील लज्जतदार आठवणी

- मितेश शशिकांत रगडे

मितेश रगडे

चहा, कॉफी व स्वयंपाक होत असे.

आज आपल्या येथे थेट दुधाची गाडी येते व गरजेनुसार पॅन्ट्रीसाठी दृढ घेतले जाते. मात्र त्या काळात पहाटे दुधाच्या रांगेत उभे राहून दृढ खरेदी करावे लागायचे.

राज भवनात खाल्यापेय विभागात ब्रिटिश कालीन डिशेस् व जेवणासाठी लागणारी खांडी उदा, काटे-चमचे, सुरी, चांदीच्या पॉलिश केलेल्या अशा अनेक वस्तू आहेत. मात्र त्या वस्तूंची नावे जुन्या जाणकार कर्मचाऱ्यानाच माहीत होती. आम्हांला या सर्व भाड्यांची कटलरीची नावे त्यांच्याकडूनच कळली. अलीकडच्या काळात अतिमहत्वाच्या विवेशी व्यक्ती पंचतारंकित हॉटेलमध्ये गहनात. पूर्वी मात्र त्यांच्या मुक्काम राज भवन येथेच असे. आपल्याकडे राज भवनात दुसऱ्या देशांचे प्रमुख येतात त्यावेलेस त्याच्या स्वागतप्रित्यर्थ आणण शाही मेजवानी (Banquet Party) आयोजित करीत असतो. ही मेजवानी आयोजित करण्यासाठी फार मोठी पूर्वतयारी करावी लागते. सेवानिवृत्त मुख्य स्वयंपाकी मोहम्मद हाहून यांचा विविध रेसीपी बनविण्यात हातखंडा होता. त्यांनी स्वतः एक भाजीची नावीन्यपूर्ण रेसीपी तयार केली होती आणि मला खात्री आहे की ती रेसीपी जगाच्या कुठल्याही रेसीपी बुकमध्ये शोधून मिळणार नाही. त्या भाजीला त्यांनी 'इराणी वैगन' असे नाव दिले होते. दिवंगत माझी राज्यपाल डॉ. पी. सी. अलेक्झाडर यांना 'इराणी वैगन' ने भुग्लच घातली होती. प्रत्येक पार्टीच्या मेनूमध्ये 'इराणी वैगन'चा समावेश असावा यासाठी ते आग्रही असत.

इन्हेंडचे एन्स चालनं १९८० चाली मारत भेटीचर आले असलानं राज भवन येथे आले होते डायाचित्रान, एन्स चालनं, राज्यपाल एअर चीफ मार्शल ओ. पी. मेहरा व धोमली सत्या मेहरा विस्त आहत

राज भवनातील अन्य एक ज्येष्ठ सहकारी दिवंगत कैतान फर्नाडिस यांचा पेस्ट्री बनविण्यात हात कुणीही धरू शकत नव्हते. त्यांनी बनवलेले केक राज भवनातून बाददिवसाकरिता 'ताज' सारख्या नामांकित पंचतारंकित हॉटेलमध्ये पाठवले जायचे, त्यांच्या केकची चव काही औरच होती.

एअर चीफ मार्शल ओ. पी. मेहरा राज्यपाल असलाना त्यांच्या बाददिवसाकरिता कैतान फर्नाडिस यांनी मेहरा यांनी स्वतः चालविलेल्या इंडियन एअर फोर्सच्या 'फायटर प्लेन' ची प्रतिकृती असलेला केक तयार केला होता. तो केक पाहून ओ. पी. मेहरा इतके आनंदित झाले की त्याबद्दल त्यांनी कैतान फर्नाडिस यांची तौड भरून प्रशंसा केली होती. त्यानंतर असा केक राज भवनात पुन्हा कधीच बनला नाही.

(मितेश रगडे ट्रान्सपोर्ट शिपाई या पदावर कार्यरत आहेत)

१२१

What Raj Bhavan rests on

- Dr. Dhananjay Ravat

Raj Bhavan, like much of Maharashtra and parts of neighbouring states, rests on a few kilometers thick basaltic lava flows erupted directly from the Earth's mantle at about 65 million years ago (see the photograph). These black colored basaltic rocks, which form the Western Ghats and the Deccan Plateaux, cover an area of about 500,000 sq km in much of Maharashtra and parts of Gujarat and are known as the Deccan Traps. There are only a dozen or so such flood basalt provinces known in the world.

A view of eroded basalt ledges off Raj Bhavan.

Based on the Plate Tectonics concept in geology, the Indian peninsula was in the southern hemisphere at the location of the present Réunion island east of Madagascar at that time of the eruption of these basalts and was moving northward after Gondwanaland (the geologic term for the southern conglomeration of continents named after the Gond tribe in India) fragmented in the Jurassic period around 150 million years ago. About 65 million years ago, the peninsula encountered a

newly formed hot upward jet of molten mantle material known as the Réunion Hotspot, which is still erupting in its original location in the southwestern Indian Ocean in the form of volcanoes on the island of Réunion. The stationary hot upward jet of the mantle melted the rigid outer layer of the Indian lithospheric plate and injected basaltic magma through its very ancient crust. While the Indian plate kept plowing northward, some two to three billion cubic kilometers of this basaltic lava - extremely hot with the temperature of 1200°C and viscous liquid like jaggery or honey at room temperature -- crept over the region. All previous vegetation and fauna lay completely charred and buried under these lava flows.

Geologists and geophysicists have technologies to see through these thick basaltic rocks; they have conjectured pre-hotspot failed continental rifts (places where continents begin to separate but don't quite make it into ocean basins) and could contain hard to reach petroleum and/or natural gas resources. The Bombay High is one of the more accessible associated petroleum deposits formed on the western continental margin of India.

(Dr Dhananjay Ravat is a Professor of Geophysics and Chair, Department of Earth & Environmental Sciences, University of Kentucky, Lexington, Kentucky, USA. dhananjay.ravat@uky.edu)

दहावी व बारावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचा कौतुक सोहळा

यशासाठी नेटाने प्रयत्न करा मात्र
अपयशाने खचू नका : राज्यपाल

गुणवंत विद्यार्थ्यांनी आपल्या भावी वाटचालीमध्ये अथक परिश्रम करून उत्तम यश संपादन करावे, मात्र त्यासोबतच जीवन म्हणजे निव्वळ उत्तम गुण प्राप्त करणे किंवा खुप पैसे मिळविंगे नसून समाजाचा एक घटक म्हणून आपण समाजासाठी, राज्यासाठी व देशासाठी काय करू शकतो याचा विचार विद्यार्थ्यांनी केला पाहिजे, अशी सूचना राज्यपाल के, शंकरनारायणन यांनी येथे केली.

राज्यपाल के, शंकरनारायणन जे गोपा शंकरनारायणन, वाळदारामोहन राज भवनातील गुणवंत विद्यार्थी

आई-बडील आपल्यासाठी कष्ट करून उत्तम शिक्षण व संस्कार देत असतात, त्यामुळे विद्यार्थ्यांनी आई-बडील, गुरुजन व मोठ्या माणसांचा नेहमी आदर केला पाहिजे असा सलूग त्यांनी दिला.

राज भवनातील कर्मचारी व अधिकाऱ्यांच्या दहावी व बारावी परिक्षेत उत्तम गुण संपादन केलेल्या मुलामुलीचा राज्यपालांच्या हस्ते दरबार हॉलमध्ये रविवार दि, ३१ जुलै २०११ रोजी संकार करण्यात आला, त्याप्रसंगी ते बोलत होते.

कौतुक सोहळ्यामध्ये १५ विद्यार्थ्यांपैकी १२ मुळी असल्याबद्दल आगंद व्यतक करून मुलांनी वेळीच सावध होऊन अभ्यासाकडे विशेष लक्ष द्यावे अशी सूचना राज्यपालांनी उपस्थित मुलांना केली.

जीवनात यशाही मिळत आणि अपयशाही, मात्र अपयशाने डगमगून न जाला आपल्या श्रैर्यप्राप्तीसाठी प्रयत्न सुरुच ठेवले पाहिजेत असे राज्यपालांनी सांगितले. मायक्रोसॉफ्ट कंपनीचे सर्वेसर्वा चिल गेट्स, विख्यात शास्त्रज्ञ अल्बर्ट आइनस्टाइन तसेच ग्रीक तत्त्ववेत्ता सॉक्रेटस यांच्या वाटवाला सुरुवातीला अपयशाच आले, मात्र त्या अपयशातून शिकतच ते पुढे गेले याची आठवण राज्यपालांनी विद्यार्थ्यांना करून दिली.

विकास चन्द्र रस्तोगी :

दहावी व बारावीच्या परिक्षा हे विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक वाटचालीतील महत्वाचे टप्पे आहेत, मात्र खाचा शिक्षणाची सुरुवात त्यानंतरच होते, आजच्या स्पर्धात्मक युगात आपल्याला पुढे कोणते देश निवायचे आहे याचा विचार विद्यार्थ्यांनी अगोदरच करून त्यानुसार विज्ञान, कला, वाणिज्य, अभियांत्रिकी, वैद्यकीय किंवा इतर शाखेची नियड करावी अशी सूचना राज्यपालांचे सचिव विकास चन्द्र रस्तोगी यांनी यावेळी केली. स्पर्धात्मक परिक्षांसाठी विद्यार्थ्यांनी किमान दोन ते तीन वर्षे तयारी करण्याची गरज असते असे त्यांनी सांगितले.

राज भवन परिसरात वाचनालय, कलब हाऊस, इ. सुविधा उपलब्ध आहेत, त्याचा फायदा विद्यार्थ्यांनी आपले सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व घडविण्यासाठी करावा असेही त्यांनी सांगितले.

मा. राज्यपालांनी दहावी व बारावी या परिक्षांमध्ये चांगल्या गुणांनी उत्तीर्ण झालेल्या प्रथम तीन विद्यार्थ्यांना ५,०००/-, ३,०००/- व २,०००/- रुपये बक्षिस देण्याची सूचना केली असून त्यासाठी त्यांनी 'अकम्मा अलंकडाडर ट्रस्ट' ला २ लाख रुपये इतकी देणारी दिली. असल्याची माहिती रस्तोगी यांनी दिली.

यावेळी सन २००८-०९, २००९-१० व २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात उत्तम गुणांनी उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांचा राज्यपाल व त्यांच्या पत्नी राधा शंकरनारायणन याच्या हस्ते भेटवस्तू देऊन सत्कार करण्यात आला.

गुणवंत विद्यार्थी :

शैक्षणिक वर्ष	इयता	अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	गुणांची टक्केवारी
२००८-०९	दहावी	१	मोनिका प्रमोद शंभरकर	७६.४६
		२	निदा अल्लाफ संव्याद	७१.३८
		३	हिना परविन अब्दुलझौज शोख	७०.७६
	बारावी	१	दर्शन चद्रसेन कवठे (विज्ञान)	८४.१७
२००९-१०	दहावी	१	निकीता नरेंद्र सावंत	८४.७३
		२	श्रेष्ठा संदीप शिंगरे	७४.४०
		३	अंकिता लालदास चक्राण	७४.३६
	बारावी	१	अमीत प्रदीप शिरधनकर (वाणिज्य)	८५.१७
		२	वृषाली भार्गव पेडेकर (वाणिज्य)	७२.६७
२०१०-२०११	दहावी	१	अभिषेक दिवानसिंग पाटील	८८.५५
		२	तेजस्विनी श्रीकृष्ण पावसकर	८२.५५
		३	रुपाली राजू सकपाळ	८१.६४
	बारावी	१	रिया चंद्रशेखर जाधव (वाणिज्य)	९०.००
		२	सिद्धी संदीप शिंगरे (वाणिज्य)	७७.६७
		३	शताका शांताराम जैतापकर (वाणिज्य)	७२.८३

कौटुक सोल्लुच्चास उपस्थित मिशाल्लौ व राड खवत परिपालातीन सद्दृश्य

कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सुचिता शिंदे व सुरेश गोडा यांनी केले. राज्यपालांचे परिवार प्रबंधक वसंत साळके यांनी आभायप्रवर्शन केले.

कौतुक सोहळ्यानंतर डॉ. राहुल जोशी व त्यांच्या वाध्यवृद्धातके संगीताचा एक व्याहरदार कार्यक्रम सादर करण्यात आला. जायन्टस्य इंटरनेशनल संस्थेच्या चौपार्टी मंडऱ्या शास्त्रज्ञाने या कार्यक्रमामधी महाराष्ट्र कैले

三三三

यशवंत विद्यार्थ्याचे अभिनंदन !

हर्ष उन्हवणे

शाळांत शिष्यवृत्ती परिक्षेत (इवता चौथी) हर्ष प्रशांत उन्हवणे या विद्यार्थ्याने ८८ टक्के गुण प्राप्त करीत मुंबई विभागातून शिष्यवृत्ती प्राप्त केली आहे. तर्फ वाळकेहतच्या गोपी विर्ला मेसोस्ट्रिचल ट्कूलचा विद्यार्थी आहे. हर्षचे बडील प्रशांत उन्हवणे राज भवन येथे अधिकारक (खालोपेच) पदाधर कार्यरत आहेत.

उन्मनी काशीकर

उच्च माध्यमिक शिष्यवृत्ती परिक्षेत (इवता सातवी) उन्मनी उमेश काशीकर हिंने ८५ टक्के गुण प्राप्त करीत मुंबई विभागातून शिष्यवृत्ती प्राप्त केली आहे. उन्मनी सेव कोल्काता शाळेची विद्यार्थिनी असून तिने शाळेलून प्रदायम व गुणवत्ता यादीत १२ वा क्रमांक पटकावला आहे. जनसंपर्क अधिकारी उमेश काशीकर यांची ती मुलगी आहे.

श्रेयस वायाळ

राज भवन येथे दूरध्वनी चालक पदाधर कार्यरत असलेल्या नंदिनी विजय वायाळ यांचा मुलगा श्रेयस विजय वायाळ यांने वर्षांचे रोलर स्केटिंग पेंड्रेशनने आयोजित केलेल्या १० ते १२ वर्षोगटातील जिल्हास्तरीय स्केटिंग स्पर्धेत सुवर्णपदक प्राप्त केले आहे. तन्याची न्याय माहीम येथे आयोजित केलेल्या स्कॅक - २ या स्पर्धेत दोन्हील ब्रॉड पदक प्राप्त केले. पास॑रीत एकूण ८०० स्पर्धेत सहभागी झाले होते.

राज भवन परिवारातरफे सर्व यशस्वी व विजेत्या विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन !

राज भवन येथे स्वच्छता अभियान

गविहार दिनांक ६ नोव्हेंबर २०११ रोजी राज्यपालाचे शक्तिव विकास चंद्र शत्रुघ्नी यांच्या मार्गदर्शनाखाली या परिवार प्रबंधक वसंत सात्कुके यांच्या नेतृत्वाखाली राज भवन पांगासर स्वच्छता अभियानाचे आयोजन करण्यात आले. जवळ जवळ २५० कर्मचारी, अधिकारी व त्याच्या कुटुंबीयांनी या स्वच्छता अभियानात उत्साहाने भाग घेतांग. राज भवनानील देवी मंदिराकडे जाणारा सरता, लोअर डार्विन्ह, अपर गेटजवळील मोकळी जाणा, हृत्यादी भागांमध्ये स्वच्छता अभियान घेण्यात आले. राज भवन परिवार सदस्यांशिवाय राज्य रातुवी पोलीस दलाचे जागान, सार्वजनिक चांपकाम व विजूल विभाग येथील कर्मचाऱ्यांनी देखाल अभियानात भाग घेतात.

समर्थ सेवकांचे कीतुकास्पद कार्य :

निरुपणकार नानासाहेब धर्माधिकारी प्रतिष्ठानाच्या शेकडो कार्यकर्त्यांनी राज भवन येथील स्वच्छता अभियानात आनंदात लक्षणीय असे योगदान दिले. श्री आपासाहेब व श्री सचिनदादा धर्माधिकारी यांच्या मार्गदर्शनाखाली धर्येयवादाने ग्रेसिट कार्यकर्त्यांनी निःसंग्रह भावनेने राज भवन मुंबई व पुणे येथे परिसर स्वच्छता अभियान व वृक्षारोपण या कार्यक्रमात समर्पित भावनेने कार्य केले. राज भवन परिवारातरफे सर्व कार्यकर्त्यांप्रति कृतज्ञता व्यक्त करण्यात येत आहे.

तो तो तो

श्रावित्रे, उक्ती प्रयोग विद्यार्थी

जागतिक महिला दिनानिमित्त राज भवन येथे आरोग्य तपासणी शिवीर

जागतिक महिला दिनानिमित्त मंगळवार दिनांक ८ मार्च २०११ रोजी राज भवन येथे महिलांसाठी एका सर्वकाष आरोग्य तपासणी शिविराचे आयोजन करण्यात आले होते. शिविराचे उद्घाटन राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांच्या पत्नी राधा शंकरनारायणन् यांनी केले.

आरोग्यान महिलांच सशक्त पिढी निर्माण करू शकतात, असे सांगून स्त्रियांनी आरोग्याच्या समस्यांकडे दुर्लक्ष करू नये, अशी सूचना राधा शंकरनारायणन् यांनी यावेळी बोलताना केली.

सर.ज. जी. समृद्ध रमणालयाच्या स्त्री विभागाच्या प्रमुख डॉ. रेखा डावर व त्यांच्या चम्मने हे शिविर आयोजित केले होते, या शिविराच्या जोडीनेच मधुमेह तपासणी शिविराचे देखील आयोजन करण्यात आले होते. डायविटीक फूट किलोनीकचे डॉ. तुषार रेणे यांनी मधुमेहावाबत शिविरार्थींना मार्गदर्शन केले. राजभवनातील एकूण तीनशे व्यक्तींनी, विशेषत: महिलांनी या शिविराचा लाभ घेतला. राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांनी देखील शिविराला स्वतंत्रपणे भेट देऊन शिविरार्थींची आपुलकीने चौकशी केली.

शिविराचे उद्घाटन करताना राधा शंकरनारायणन् व सर.ज. जी. समृद्ध रमणालयाच्या स्त्री विभागाच्या प्रमुख डॉ. रेखा डावर दिग्दात आहेत

☆ ☆ ☆

आरोग्याचा कानमंत्र

जमेल तेव्हा, रोज धावा-चाला,
किमान एक तास....
हार्ट, बीपी अन् शुगर,
कधी न येई जवळपास !

- सुरेश गोडा

राज भवन येथे आयुर्वेद चिकित्सा शिवीर संपन्न

अनेक जुन्या तसेच आधुनिक आजारांवर आयुर्वेद चिकित्सा पद्धतीमध्ये निश्चित असे उपचार आहेत. आज जगभरात लोकांमध्ये आयुर्वेदाबदल कुतूहल आणि औत्सुक्य निर्माण झाले आहे. पंचकर्म, आयुर्वेदिक मालीश यांचे फायदे लोकांना कठत आहेत. या पार्श्वभूमीवर आयुर्वेदमध्ये अधिकाधिक संशोधन झाले पाहिजे. ॲलोपैथीसारख्या आधुनिक उपचार पद्धतीला आयुर्वेदाची जोड मिळाल्यास देशातील जास्तीत लोकांना आरोग्य प्रदान करता येईल असे प्रतिपादन राज्यपाल के. शंकरनारायणन् यांनी येथे केले.

आयुर्वेद चिकित्सा शिवीराचे उद्घाटन केल्यानंतर डॉ. विनायक तायडे लिहित आरोग्यविषयक पुस्तकाचे प्रकाशन करताना राज्यपाल के. शंकरनारायणन्

आयुर्वेद चिकित्सा शिवीरातील आयुर्वेद औषधांची माहिती देताना राज्यपाल के, शंकरनारायणन् दिसत आहेत

आयोजनासाठी परिश्रम घेतले.

दिनांक २३ जुलै २०११ रोजी राज भवन येथे एक आयुर्वेद चिकित्सा शिवीराचे उद्घाटन केल्यानंतर ते चोलत होते.

चनीं रोड येथील कमलादेवी मित्तल आयुर्वेद इस्पितलाच्या वर्तीने सदर शिवीराचे आयोजन करण्यात आले. इस्पितलाचे संचालक अशोक मित्तल, बादल मित्तल, विश्वसन हरिप्रसाद शर्मा व चिकित्सक डॉ. विनायक तायडे शिवीराला उपस्थित होते. एकूण २६२ लोकांनी आयुर्वेद चिकित्सा शिवीराचा लाभ घेतला.

राज भवन येथे आठवड्यातून एक दिवस आयुर्वेद बाह्य रुग्ण विभाग सुरु करण्यात आला. असल्याचे यावेळी जाहीर करण्यात आले.

ब्रम्हकुमारींनी दिला तणावरहित जीवनाचा मंत्र

दिवसेंदिवस जीवन तणावपूर्ण होत असून त्यामुळे लोकांच्या मानसिक तसेच शारीरिक स्वास्थ्यावर परिणाम होत आहे, काही लोक त्यांच्या वैयक्तिक ताण-तणावांमुळे किंवा वाईट संगतीमुळे व्यसनांच्या आहारी गेल्याचे दिसून येते, व्यसनामुळे काही लोकांचे आरोग्य तर विघडलेच आहे परंतु त्यांच्या कार्याक्षमतेवरदेखील प्रतिकूल परिणाम झाला आहे.

ब्रम्हकुमारीसमवेत राज्यपाल के. शंकरनारायणन्

या पार्श्वभूमीवर ब्रम्हकुमारी या आंतरराष्ट्रीय संस्थेच्या नेपिअन सी रोड केंद्रातर्फे दिनांक ३ फेब्रुवारी २०११ रोजी राजभवनातील कर्मचारी, अधिकारी व त्यांच्या कुटुंबीयांकरिता 'व्यसनमुक्ती' या विषयावर एक मार्गदर्शनपत्र कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.

त्यानंतर एप्रिल महिन्यात 'तणावरहित जीवन कसे जगता येईल?' या विषयावर आणखी एक कार्यशाळा घेण्यात आली.

ब्रम्हकुमारी रुक्मिणीवेन, ब्रम्हकुमारी गौतमीवेन, ब्रम्हकुमारी हंसुलावेन तसेच ब्रम्हकुमारी स्नेहलवेन यांनी यावेळी उपस्थिताना मार्गदर्शन केले.

राज्यपालांचे सचिव विकास चंद्र रस्तोगी यांनी ब्रम्हकुमारींनी केलेल्या बहुमोल मार्गदर्शनाबद्दल त्यांचे आभार मानले.

१५

સાયબર ગુન્હે જનજાગૃતીવરીલ કાર્યશાલા

રાજ ભવન આતા પૂર્ણતાં સંગણકીય સરથા ઝાલી અસુન બહુતેક સર્વ વિભાગના બ્રોડબેન્ડદ્વારે ઇન્ટરનેટ સુવિધા દેણ્યાન આલી આહે. રાજ્યપાલ મહોદ્યાના દેણાન્ના પત્રાંચ્ચા આવક-જાવક વિભાગાપણું પ્રશાસન, શિક્ષણ, લેખા, વૈધાનિક, વિકાસ મંડળ શાખા, પરિવાર પ્રવાંધન વિભાગ નસેચ જનરાંપર્ક વિભાગાત સંગણકાંચા વાપર મોટાથા પ્રમાણાન કરણ્યાન યેતો. યાશિવાય બહુતાં અધિકાન્યાંકડે વૈયક્તિક સંગણક અસુન ત્યાંચી મુલે વ કુટુંબીય સંગણક વ મોબાઇલ ફોન વાપરાચે પ્રમાણ વાડલે આહે, હી નિશ્ચિતચ સમાધાનાંચી વાચ આહે. માત્ર ત્યાલા દુસરી બાજુદેખ્ખીલ આહે.

માહિતી તંત્રજ્ઞાન તજ્જ્ઞ સુરેશ મેનન વાંચે સ્વાગત કરતાના
રાજ્યપાલને સંચિવ વિકાસ ચન્દ્ર સંસોગી

અલ્લેન્કડચ્ચા કાળાત સાયબર ગુન્હાંચે પ્રમાણદેખ્ખીલ વાદલે અસલ્યામુલ્લે 'સાયબર સુરક્ષા' યા વિષયાલ મહત્વ પ્રાપ ઝાલે આહે. નેટવેકિંગચ્ચા માધ્યમાત્રન ઇતરાંચ્ચા ખાત્યાત્રન પરસ્પર પેસે કાદ્યાસાસ્થે આર્થિક ગુન્હે ઘડત આહેં. ફેસબુકચ્ચા માધ્યમાત્રન લાહાન મુલા-મુલીકદૂન ગોપનીય માહિતી કાદૂન ધેણ્યાચે પ્રકારહી ઘડલે આહેં. તથાપી બહુતાં લોકાંના સાયબર ગુન્હ્યાંવાત વ સાયબર સુરક્ષેવાત ફારચ થોડી માહિતી અસલ્યાચે આદકૂન આલે આહે.

ચા પાર્શ્વમૂરીવર રાજ ભવનાતીલ કર્મચારી, અધિકારી, ત્યાંચે કુટુંબીય વ ખાસ કરુન ઇન્ના ૫ વીચ્ચા બરીલ વિદ્યાર્થ્યાંચ્ચા પ્રવોધનાસાઠી સાયબર ગુન્હે: ધોકે આણિ પ્રતિબંધ યા વિષયાવરીલ એક કાર્યશાલાંચે આયોજન મંગલવાર દિ ૨૪ મે ૨૦૧૯ રોજી દરવાર હોલ યેથે કરણ્યાત આલે હોતે.

માહિતી તંત્રજ્ઞાન તજ્જ્ઞ સુરેશ મેનન તસેચ સાયબર ગુન્હે અન્યેયક સચિવ દેદિયા યાંની હી કાર્યશાલા ધેતલી.

ઇન્ટરનેટ વ મોબાઇલ ફોન વાપરતાના ધ્યાવયાચી કાઢ્યા, નેટવેકિંગચા વાપર કરતાના ધ્યાવયાચી દક્ષતા, વાયફાય તંત્રજ્ઞાન સુવિધા વાપરતાના ન્યાચા દુલ્ઘયોગ ટાલ્યાસાઠી ધ્યાવયાચી ખવરદારી, ઇ. વિષયાવર તજ્જ્ઞાની અતિશય મોલાચે માર્ગદર્શન કેલે. વિદ્યાર્થ્યાંની ફેસબુકની ચોંટિંગ કરતાના કોણતીહી વૈયક્તિક માહિતી સમોરચ્ચા વ્યક્તીશી શેઅર કરુન નયે આણિ આપલા પાસવર્ડ કુણાલાહી દેઊ નયે, અશી સૂચના ન્યાની કેલી.

ઇન્ટરનેટવરીલ જીમેલ, યાદુ કિંબા અન્ય મેલ અકાઉન્ટ વાપરણાંચાંની આપલે પાસવર્ડ ૧૫, દિવસાતુન એકદા બદલાવે, તસેચ પાસવર્ડ કિમાન આઠ અંકોંચા વ શક્યતોવર જાસ્તીત જાસ્ત શબ્દોંચા ઠેવાવા, જેણેકરુન હેકસૈના તો ડિકોડ કરણ્યાસ કઠીણ જાઈલ, અશીહી સૂચના તજ્જ્ઞાની કેલી.

મોબાઇલ કિંબા ઇન્ટરનેટવરુન અશ્લીલ સાહિત્ય, ચિત્રફિતી પાઠવિણે કિંબા ચાઈલ્ડ પોર્નોગ્રાફીસંબંધી માહિતી શોધણે આયટી લો ૨૦૦૮ નુસાર ગુન્હા અસુન ન્યાસાઠી હોણાંચા શિક્ષેપી માહિતીદેખ્ખીલ તજ્જ્ઞ મંડળીની ઉપસ્થિતીતાના કરુન દિલી.

મોબાઇલમર્ધીલ સિમકાર્ડ બદલુન કશાપ્રકારે આર્થિક ફરસવળૂક હોતે તસેચ બ્લુટ્ય સુવિધા વાપરત નસતાના બંદ ન કેલ્યાસ કોણતે ધોકે ઉદ્ભબ્યુ શકતાત યાચિષ્યે તજ્જ્ઞાની ઉદ્ભોધક માર્ગદર્શન કેલે.

પાલકાંની મુલાંચ્ચા ઇન્ટરનેટ વાપરાવર લક્ષ ઠેવાવે તસેચ સંગણક શક્યતો કોમન નુમદ્ધે ઠેવાચા અશી મહત્વપૂર્ણ સૂચના તજ્જ્ઞાની કેલી. ઇન્ટરનેટ હિસ્ટ્રી ડિલોટ કેલો અસલી નરીહી સહી મહિન્યાંપર્યત તી પૂર્ણપણે રિકબહર કરતા યેઝ શકતે અશી માહિતી તજ્જ્ઞાની દિલી. સંગણકાવર અંન્ટી વ્હાયરસ અપદેટ ઠેવણે વ સંપૂર્ણ સંગણક સિર્ટીફિકેચર કિમાન આઠવડચાતુન એકદા પૂર્ણ વ્હાયરસ સ્કેન કરણે આયશ્યક અસલ્યાચે ન્યાની સાંગિતલે.

અનોળખી મેલ ઉઘડુન નયેત, તસેચ મેલમધ્યુન પ્રાપ ઝાલેન્યા દેવી-દેવતાંચે ફોટો એકમેકાના ફાસ્ટવર્ડ કરુન નયેત, કારણ ન્યાતુન બેચ્ચદા વ્હાયરસેસ પાઠવિલે જાતાત અશી સૂચનાહી તજ્જ્ઞાની યાંચેલી કેલી.

રાજ્યપાલાંચે સંચિવ વિકાસ ચંદ્ર સંતોષી યાંની તજ્જ્ઞાની પુણગુચ્છ દેઉન સ્વાગત કેલે. તસેચ ભવિષ્યાતહી અશાપ્રકારચે શિવિર આયોજિત કરણ્યાચી વિનંતી કેલી.

૩૪

राज भवन येथे वारली चित्रकला, ओरीगामी कार्यशाळा

दक्षिण मध्य सांस्कृतिक केंद्रातील दिनांक १ ते ६ नोव्हेंबर २०१२ या कालावधीत राज भवन क्लब येथे एका कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. दिवाळीच्या सुटूचांमध्ये विद्यार्थी, कर्मचारी तसेच गृहिणींना लोककला व आधुनिक कला शिकता याव्या तसेच आदिवासी तसेच लोककलांप्रति जनजागृती व्हावी या हेतूने या कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.

राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांनी दि. १ नोव्हेंबर रोजी कार्यशाळेचे औपचारिक उद्घाटन केले. दक्षिण मध्य सांस्कृतिक केंद्राचे संचालक रविंद्र सिंधल व राज्यपालांचे सचिव विकास चन्द्र स्तोमी यावेळी उपस्थित होते.

वारली चित्रकला, टेराकोटा (मातीपासून वस्तूनिर्मिती), ओरीगामी किंवा पेपर क्राफ्ट, रंगोळी व शिल्पकला (मास्कमेकिंग) आदी कला प्रकारांमध्ये ही कार्यशाळा घेण्यात आली. राजभवन परिवाराच्या जवळ जवळ १५२ मुलांनी व पालकांनी कार्यशाळेत सहभाग घेतला.

मास्क-मेकिंग या प्रकारात ५ ते १५ वर्षांच्या मुलांना शिल्प कसे घडतं याचं प्रात्यक्षिकांसह प्रशिक्षण मिळाले, सर. जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट येथील अधिव्याख्याता प्रशांत इस्मे यांनी मुलांना गणपती, सूर्य, कपवरी व प्राण्यांचे मुख्याते तयार करायला शिकवले.

टेराकोटा या प्रकारात मुलांना मातीची भांडी, गणपती तयार करण्याचं प्रशिक्षण मिळाले, कुभारपाडा, कोडागाच, जि. बस्तर, छत्तीसगढ येथील सहवेब राणा, मिखुन राणा, इस्वर राणा, फुलदास राणा, दिनेस पांडे, गांगुराम बघेल व देवलकुमार चंदेल या कलाकारांनी मुलांना जगातील या अतिशय जुन्या पारंपरिक कलेची ओळख करून दिली. या कलाकारांनी राजभवन येथे ठेवण्यासाठी दोन सुंदर हन्ती तयार करून दिले.

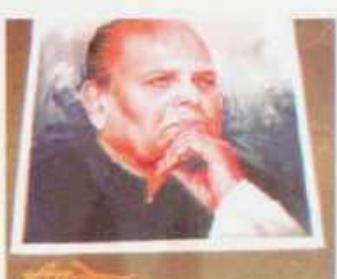
ओरिगामी किंवा पेपरक्राफ्ट शिकणे ही वचे कंपनीसाठी एक पर्वणीच होती. इन्कमटॅक्स येथे काम करणारे मात्र मुलांमध्ये रमणे आनंद भावे यांनी मुलांना साध्या कागदापासून नित्योपयोगी वस्तूचे निर्माण कसे होऊ शकते वाचे प्रशिक्षण दिले. भावे सरांनी सर्व मुलांना वेगवेगळ्या पद्धतीच्या कागदी टोळ्या करायला शिकविल्या.

वारली पेन्टींग या विषयावरील कार्यशाळा घेण्यासाठी गंजाड, ता. डहाणू येथील ज्येष्ठ वारली चित्रकार मानकी बापू बायेडा या आल्या होत्या. त्यांच्यासोबत युवा कलाकार कमलेश रत्ना धुलसाडादेखिल आले होते.

वारली चित्रकलेत माणूस, झाडे, बिहीर, मोर, पक्षी, प्राणी काढण्याची विशिष्ट पद्धत आहे. तसेच चित्रातून लोकरिती, विवाह, निसर्म, तारपा नृत्य, शेती, इ. गोष्टीचे दर्शन होते. वा सर्व गोष्टी उभयतांनी फळ्यावर काढून शिकविल्या. कार्यशाळेच्या अखेर व्या दिवशी शिविरार्थीनी काढलेली वारली चित्रे प्रदर्शनासाठी ठेवली होती.

सर. जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट येथील एम. एफ. प. चा विद्यार्थी प्रदीप राणे याने काढलेल्या राज्यपाल के, शंकरनारायणन् यांच्या रांगोळीचे सर्वांनी कीतुक केले. खुद राज्यपालाना ती इतकी आवडली की त्यांनी प्रदीप राणे यांस एक हजार रुपयांचे वक्षिय जाहीर केले.

दि. ६ नोव्हेंबर रोजी राज्यपालांनी राधा शंकरनारायणन् यांच्या समवेत कार्यशाळेला पुनरुच भेट देऊन प्रदर्शनाची पाहणी केली तसेच कार्यशाळेत सहभागी झालेल्या राज भवन परिवारातील सदस्यांशी संवाद साधला.

दक्षिण मध्य सांस्कृतिक केंद्राचे कार्यक्रम अधिकारी गोपाल बेतावर यांनी कार्यशाळेचे अतिशय नेटके संयोजन केले. राज भवन परिवारातील श्रीकृष्ण पावसकर, अश्विनी चिदरकर, नाथलिन कोपल्हो, प्रमिला चौधरी, पूजा मुजुमदार, सुनिता किरदत तसेच इतर सदस्यांनी कार्यशाळेच्या आयोजनात सर्वतोपरी सहकार्य केले.

☆ ☆ ☆

उत्सव आणि रूपर्धा

‘विजय रूपोर्ट्स क्लब’ गणेशोत्सव मंडळाला राज्यपालांची सपत्नीक भेट

राज भवन परिवारातील कर्मचाऱ्याच्या विजय रूपोर्ट्स क्लब’ गणेशोत्सव मंडळाचे यंदा ४४ वे वर्ष होते. यानिमित श्रीच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना करण्यात आली.

गणेशोत्सवामध्ये लहान मुलांसाठी क्रीडारूपर्धा तसेच विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले.

दि. २ सप्टेंबर रोजी राज्यपाल के, शंकरनारायणन् व श्रीमती राधा शंकरनारायणन् यांनी मंडळाला भेट देऊन श्रीची आरती केली.

अनंत चतुर्दशीला मूर्तीचे वाजत गाजत विसर्जन करण्यात आले, मंडळाचे अध्यक्ष रोशन फर्नाडिस यांच्या नेतृत्वाखाली मंडळाच्या अनेक कार्यकर्त्त्वांनी उत्सवाच्या यशस्वी आयोजनासाठी प्रयत्न केले.

★ ★ ★

विजय रूपोर्ट्स क्लब’ गणेशोत्सवातील श्रीच्या मूर्तीची आरती कराना राज्यपाल के, शंकरनारायणन् व ताता शंकरनारायणन् विस्त आहेत

प्रथम पारितोषिक विजेत्या नवीन तेलमणी हड्डल यांची गणेश सजावट

विजेत्या द्यूत यांच्या मूर्तीचे लालाचित्र

तुलीय पारितोषिक विजेत्या जनादेन वरामणे यांच्या गणेश मूर्तीची सजावट

गणेश सजावट रूपर्धा

मुंबई राज भवन क्लबचे अध्यक्ष तथा मा. राज्यपालांचे सचिव विकास चन्द्र रस्तोगी यांच्या सूचनेनुसार यंदा प्रथमच राजभवन परिसरात राहण्याच्या कर्मचाऱ्यांकरिता गणेशोत्सवाच्या काळात ‘श्री गणेश सजावट रूपर्धा’ आयोजित करण्यात आली होती. सामाजिक संदेश व पर्यावरण संबंधनाचा संदेश अभिप्रैत असलेल्या या स्पर्धेत १५ अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी भाग घेतला.

स्पर्धेचे परिक्षण प्रा. गो. गो. वाघमरे, अधिष्ठाता, सर. जे. जे. इन्स्टिट्यूट ऑफ अप्लाईड आर्ट्स यांच्या मार्गदर्शनाखाली संस्थेचे अधिव्याख्याता आशिष विळेकर व राहुल मेशाम यांनी केले. अन्यत पारदर्शकतेने पार पडलेल्या या स्पर्धेच्या यशस्वी आयोजनासाठी क्लबचे सचिव उल्हास मुण्गेकर, नाथलीन कोणल्हो व सुरेश गौडा यांनी परिश्रम घेतले.

स्पर्धेतील प्रथम पारितोषिक लक्ष्मी लक्ष्मण हड्डल यांच्या गणेश सजावटीला, तर दुसरे पारितोषिक शैलेश बेंद्रे यांच्या मूर्तीला देण्यात आले. तिसरे पारितोषिक जनादेन बनारसे यांच्या गणेश सजावटीला जाहीर झाले. सर्व विजेत्यांचे ‘आपले राज भवन’ परिवारातर्फे अभिनंदन!

★ ★ ★

सार्वजनिक नवरात्रोत्सव मंडळाचा सुवर्णमहोत्सव

राज भवन येथील कर्मचाऱ्यांच्या सार्वजनिक नवरात्रोत्सव मंडळाचे यंदा सुवर्ण महोत्सवी वर्ष होते. याची दि. २८ सप्टेंबर ते ६ ऑक्टोबर (दसरा) या कालात नवरात्रोत्सव पारंपरिक उत्साहात साजरा करण्यात आला.

दि. २८ सप्टेंबर रोजी घटस्थापनेला अंवेमातेच्या मूर्तीची विधिवत स्थापना करण्यात आली. नवरात्रोत्सवादरम्यान आयोजित दांडिया रास कार्यक्रमात लहान्यांपासून मोळवांनी उत्साहाने भाग घेतला. रविवार दि. २ ऑक्टोबर रोजी मुलांसाठी विविध झीडास्पर्धा व वेशभूषा स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.

दि. ४ ऑक्टोबर रोजी महिलांसाठी हलदी-कुंकवाचा कार्यक्रम झाला व त्याच दिवशी विक्रमियाचा कार्यक्रम पार पडला. दि. ५ ऑक्टोबर रोजी उत्सवाच्या सुवर्णमहोत्सवी वर्षानिमित नवचंडी महायज्ञाचे आयोजन करण्यात आले व सावंकाळी महाप्रसाद वितरणाचा कार्यक्रम झाला. जवळ जवळ दोन हजार भाविकांनी यावेळी हजेरी लाशून महाप्रसादाचा लाभ घेतला. दि. ६ ऑक्टोबर रोजी देवीची वाजत गाजत मिरवणूक काढण्यात आली व गिरगाव चौपाटी येथे विसर्जन करण्यात आले.

मंडळाचे अध्यक्ष दिवानसिंग पाटील यांच्या नेतृत्वाखाली अनेक वंधु-भगिनी व कार्यकर्त्यांनी सुवर्णमहोत्सवी कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी एकदिलाने प्रयत्न केले.

सार्वजनिक नवरात्रोत्सव मंडळातील
वर्षाची वसंतिकात जाली मूर्ती

दीपोत्सव २०११ च्या आठवणीचा अल्बम

दीपावलीच्या पूर्वसंध्येला मुंबई राजभवन कलबऱ्या वतीने दिनांक २५ ऑक्टोबर २०११ रोजी दीपोत्सव २०११ या एका बहारदार संगीत-नृत्य-नाट्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाला श्रीमती राधा शंकरनारायणन् विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होत्या, या कार्यक्रमाची निवडक क्षणाचित्रे देत आहेत.

दीपोत्सव २०१९ च्या आठवणींचा अल्बम्

‘गृहप्रवेश’ कार्यक्रमाला राज्यपालांची सप्तनीक हजेरी

चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांसाठी राज भवन परिसरात बांधण्यात आलेल्या नव्या १४ मजली इमारतीमध्ये गृहप्रवेशाचा कार्यक्रम स्वतंत्रपणे न करता जावल जावल ६४ कर्मचाऱ्यांनी व न्यांच्या कुटुंबीयांनी दि १२ मार्च २०११ रोजी तो सामूहिकपणे साजार केला. या दिवशी संपूर्ण इमारतीमध्ये दिवाळीचे वातावरण होते.

राज भवन परिवाराचे कुटुंबप्रमुख राज्यपाल के, शंकरनारायणन् व गाधा शंकरनारायणन् यांनी गृहप्रवेश तसेच सत्यनारायण महापूजेला भेटदेऊन गृहप्रवेशाचा हा कार्यक्रम अविसरणीय केला.

राज भवन परिवारातील कर्मचाऱ्यांचे कुटुंबीय राज्यपाल व मैडम यांच्या स्वागतासाठी मोठ्या उत्साहाने दुतार्फा जमले होते. सुरुवातीला राज्यपालांनी सत्यनारायणाची पूजा केली, त्यानंतर कर्मचाऱ्यांच्या घरी जाऊन त्यांनी घरांची पाहणी केली आणि कुटुंबीयांशी संवाद साधला.

राज्यपाल सप्तनीक घरी आल्यामुळे असेक कर्मचारी भारावून गेले, या भेटीची निवडक छायाचिंत्र येथे देत आहोत :

मेंदी ही निरर्गाकडून लाभलेली एक अनोखी बनस्पती आहे, या बनस्पतीला एक नाही तर दोन सा प्राप्त झाले आहेत, आधी हिस्वा नंतर लाल, स्त्रियांसाठी हे दोन्हीही रंग शुभच मानले जातात, मेंदी ही कुणासाठीदेखील हानिकारक नाही, लहान-मोठ्यांपासून कुणीही मेंदीचा वापर करू शकतो, अर्थात मेंदीला केवळ रंग हा एकच गुणधर्म नाही, तर तिचा वापर शरीरातील उप्पांतादेखील कमी करू शकते, दातांशिवाय डोक्याच्या केसातही मेंदीचा वापर केला जातो, त्यामुळे शरीरात थंडावा निर्माण होतो, गरमीच्या वातावरणात मेंदीचा वापर हा अधिकच उपयुक्त ठरतो.

मेंदी मला लहानपणापासूनच फार आवडायची, आता तर ती माझा एक छंदव होउन गेली आहे, पूर्वी मेंदी लावण्याकरिता एका पातळ काडीचा वापर करावा लागत असे, पण नंतर प्लास्टिकच्या

कागदापासून तयार केलेला कोन वापरात येऊ लागला,

त्या कोनात मेंदी भरून नक्कीकाम केले जाते ते अतिशय सुंदर असते,

सोनाली विकास काकडे

माझ्या या छंदानेच आज माझा प्रगतीचा मार्ग खुला केला आहे, लग्नघरी जाऊन प्रत्येकाच्या दातात व आनंदात संग भरणे हेच माझे काम झाले आहे, या मेंदी कलेमुळ्यच महाराष्ट्रात, महाराष्ट्रावाहेर तसेच परदेशातही माझे नाव झाले आहे.

कलादेश्वारात आल्यावर मला कलेची नवनवी ढालने उघडत गेली, मेंदीशिवाय पैटिंग, रंगोळी, भरतकाम, विणकाम, शिल्पकला, न्यासपैटिंग, वॉलपीस तयार करणे, निरनिराळ्या प्रकारचे शोपिसेस तयार करणे इत्यादी कला मी शिकले, आज कलेमुळ्य मला भक्तम आर्थिक आधार मिळाला आहे, तसेच कलेत रमल्यामुळे आनंदही मिळतोच, माझ्या अनुभवातुन इतरांना प्रेरणा मिळाली याकरिता मी हे अनुभव कथन केले आहेत.

१२४

कविता

मन माझे - विजय अमृत विलास

१ जून, मी आईच्या गर्भात आहे
आईने बाबांना ही गोड बातमी दिली, याचा खूप झाले
१ अप्रैल, मला पिटुकले हातपाय, डोके आणि पोट आहे
१५ सप्टेंबर, माझे अल्ट्रास्कॉप झाल, किंती चान मी मुलगी आहे
१५ सप्टेंबर, मी मृत झालेल्य, माझ्या वडिलांनी मासलेल्य मला
मला सुखा जग पाहायचं शीत, कुलाखरासारखे उडायचं होतं
का? मला उमलण्याअगांवरच कुलकर्कलं टाकलं?
का? ? ? ? मी मुलगी होते म्हणून,

सर्वांना आई हवी असते
द्वासाठी शायको हवी असते
प्रेम करण्यासाठी प्रेयसी हवी असते
मग पोटी मुलगी का नको असते

समंजस्य बना, नुसते सुसंरक्षत नको.....
कन्या येती यरा, तोचि दिवाळी दररा,

आयुष्याची पायवाट - विजयक वसंत वाणे

पायवाट ही झाली पायी चालून चालून
कधी चाले अनवानी कधी वाहान वालुन ॥१॥

कधी काटा लागे पायी कधी ठेवली लागती
परी आयुष्याची चाट कधी पुर्ण न ती होई ॥२॥

पाय मा हो ते झाले काही उरले मांगही
काही सुट्टा न सुटे काही मुटले नकळी ॥३॥

पायवाट सुरु झाली तेज्जा हाती काही नाही
पायी चालता चालता केले सर्व पोटा पायी ॥४॥

केले कधी नात्यांसाठी कधी केले न्याधीपायी
वाट सरता वलणांची लागे हाती काही नाही ॥५॥

होतो आलो ते भिकारी अनु जावचे भिकारी
वाट संपता संपती की पाय संपता अधुरी ॥६॥

छोड न जाओ हमें गिरधारी - संजय बनारसे

गोपिनसंग रास रचाई
ओ नटखट तुने महिमा पाई
कुरुक्षेत्र पर पाठ पढाया
पर हम नहीं समझे तुने क्या समझाया ॥ १ ॥

प्रेम जाल में क्यों फसाया
झूटा खेल क्यों रचाया
प्रिभुवन के तुम हो अवतारी
छोड न जाओ हमें गिरधारी ॥ २ ॥

भक्तों के लिये लिया अवनार
सार्थक हो उनके जीवन का सार
नटखट बनके दिखाये लीला
अज्ञानी क्या जाने गोपाल ॥ ३ ॥

यहले उड़ी क्यों मन कि बैंसुरी
अब क्यों बने हो तुम चक्रधारी
युद्धभूमी पर पाठ पढाके जीवन का रास बताया
आया समय निखट तपे विश्वरूप दिखालाया ॥ ३ ॥

आपले राज भवन मान्यवरांच्या शुभेच्छा

मराठवाडा कृषी विद्यापीठ, परभणी येथील
'कुलगुरु' या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार
सामाळीत असताना, राज भवन परिवाराच्या
'आपले राज भवन' या प्रकाशनाचा पहिला अंक
वाचण्याची संधी मला मिळाली. राज भवन
परिवाराचा हा उपक्रम निश्चितच अभिनंदनीय व
स्तुत्य असा आहे !

- गणेश ठाकूर, भाष्यकार
महात्मागांधी, कृषी विद्यापीठ

'आपले राज भवन' या राज भवनानुन प्रकाशित
करण्यात आलेल्या अंकातील माहिती
विद्यापीठाच्या दृश्याने फास्च उपयुक्त अशी आहे.

- प्रा. डॉ. वी. पी. बंडगर
कृष्णगुरु, भोजपुर विधायक

'आपले राज भवन' या नियतकालिकाचा अंक
अतिशय वाचनीय व आकर्षक झाला आहे. अशा
प्रकारचा अंक सुरु करण्याची कल्पना ही
कौतुकास्पद व प्रेरणादारी आहे. या उपक्रमाबहूत
आपले अभिनंदन ! माझाया राज भवनाशी निगडीत
आठवाणी मी नजिकच्या काढात आपणांस
पाठविणार आहे. 'आपले राज भवन' या
नियतकालिकेस उत्तरोत्तर वाहता प्रतिसाद मिळो
या शुभेच्छा !

- जॉनी जोसेफ, भाष्यकार (निः)
उप: लेखक: भवयुज, महाराष्ट्र शासन

I congratulate 'Aapple Raj Bhavan' for providing a platform for expression of thoughts to members of the Raj Bhavan Pariwar. Please also convey my congratulations to those who helped in this creative effort, which also leads to documentation of Raj Bhavan.

This effort under the guidance of His Excellency has definitely evoked a sense of belonging in me as it must have done in each one who has had some association with our esteemed Raj Bhavan.

- Prof. Vinayak Dalvie
Head, Department of Zoology,
Mithibai College, Vile Parle

'आपले राज भवन' उपक्रमाचे अंककार: भाजी-माझी आपिकायांनी व मणमान्य व्यक्तींनी दूरध्वनी, ईमेल व इतरप्राप्त च्या माध्यमानुस शुभेच्छा विनामा आहेत. 'आपले राज भवन' सर्वोच्च क्रमांक आहे.

A peek into her beautiful world

It is not unusual to find Madam Radha Sankaranarayayan watching plants and trees near Jal Bhushan, on the periphery of the Banquet Hall and on either sides of the road leading to Raj Bhavan Upper Gate. It is as if she talks to every plant and enquires them how they are !

Radha Sankaranarayayan

Madam Radha who is a qualified botanist has taken keen interest in enhancing the aesthetics of Raj Bhavan. Under her watchful guidance, small landscape patches have been developed this year on the way to Raj Bhavan from the Upper Gate. Needless to say, the landscapes have added to the beauty of Raj Bhavan.

A Green House has also been created to take care of plants that need extra care.

आपले राज भवन

राज भवनचे अंतर्गत प्रकाशन

मुंबई येदील राज भवनासील नाचणा-या मोराचे छायाचित्र किंशोर जोधारी यांनी दिलेचे आहे
इतर सर्व छायाचित्रे राज भवन नागर्गुर येदील आहेत.

अंक दुसरा / जानेवारी २०१२

मुद्रणस्थळ : शासकीय फोटोझिको मुद्रणालय, पुणे

छपावी : मैक्स प्रिंट यंत्र